

LẬP TRÌNH HỆ THỐNG

ThS. Đỗ Thị Thu Hiền
(hiendtt@uit.edu.vn)

TRƯỜNG ĐH CÔNG NGHỆ THÔNG TIN - ĐHQG-HCM
KHOA MẠNG MÁY TÍNH & TRUYỀN THÔNG
FACULTY OF COMPUTER NETWORK AND COMMUNICATIONS

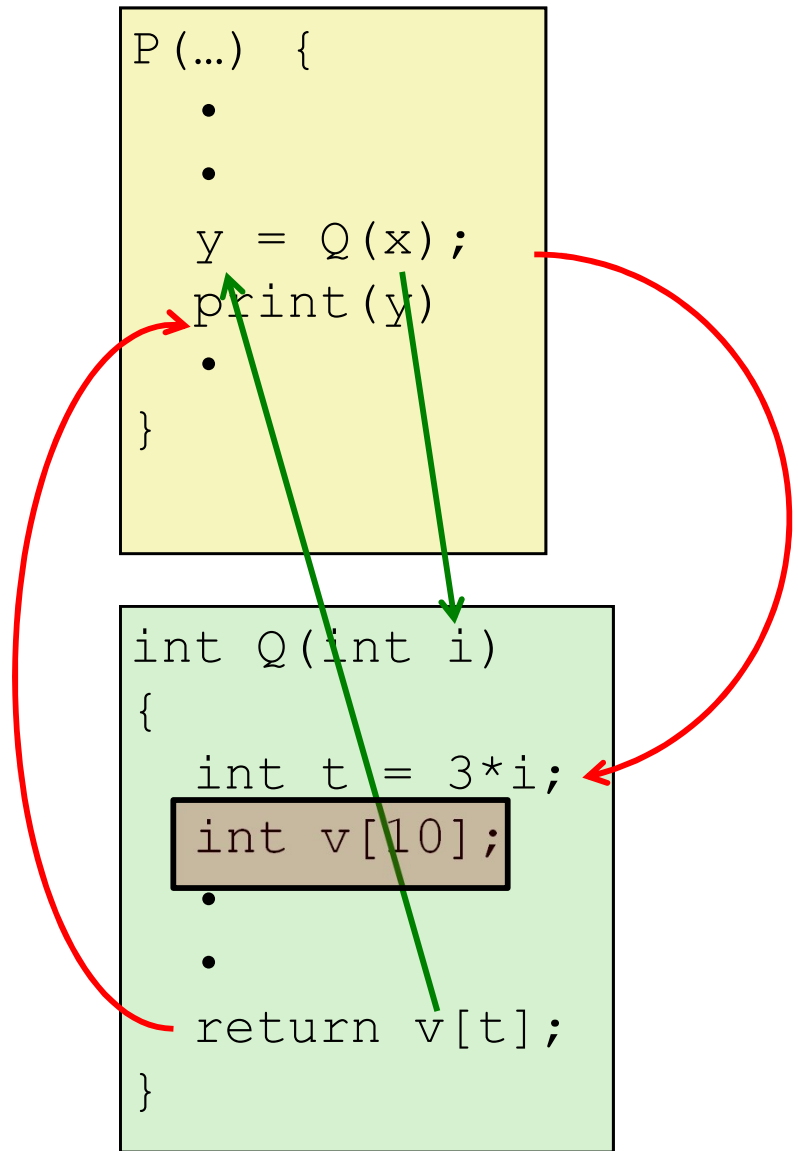
Tầng 8 - Tòa nhà E, trường ĐH Công nghệ Thông tin, ĐHQG-HCM
Điện thoại: (08)3 725 1993 (122)

Machine-level programming: Procedure (Hàm/Thủ tục)

Cơ chế gọi hàm/thủ tục (procedure)

- **1. Chuyển luồng**
 - Bắt đầu thực thi hàm được gọi
 - Trở về vị trí đã gọi hàm
- **2. Truyền dữ liệu**
 - Truyền tham số (arguments) cho hàm
 - Nhận giá trị trả về của hàm
- **3. Quản lý bộ nhớ**
 - Cấp phát bộ nhớ khi thực thi hàm
 - Thu hồi bộ nhớ khi thực thi xong
- **Tất cả đều thực hiện được ở mức máy tính!**
- **Hàm ở IA32 và x86-64 sẽ có một số khác biệt.**

Cơ chế gọi hàm/thủ tục (procedure)

```
int main()  
{  
    int result = func(5,6);  
    return result;  
}
```

```
int func(int x, int y)  
{  
    int sum = 0;  
    sum = x + y;  
    return sum;  
}
```


main:

```
    pushl    %ebp  
    movl     %esp, %ebp  
    subl     $16, %esp  
    pushl     $6  
    pushl     $5  
    call     func  
    movl     %eax, -4(%ebp)  
    movl     -4(%ebp), %eax  
    leave  
    ret
```

func:

```
    pushl     %ebp  
    movl     %esp, %ebp  
    subl     $16, %esp  
    movl     $0, -4(%ebp)  
    movl     8(%ebp), %edx  
    movl     12(%ebp), %eax  
    addl     %edx, %eax  
    movl     %eax, -4(%ebp)  
    movl     -4(%ebp), %eax  
    leave  
    ret
```

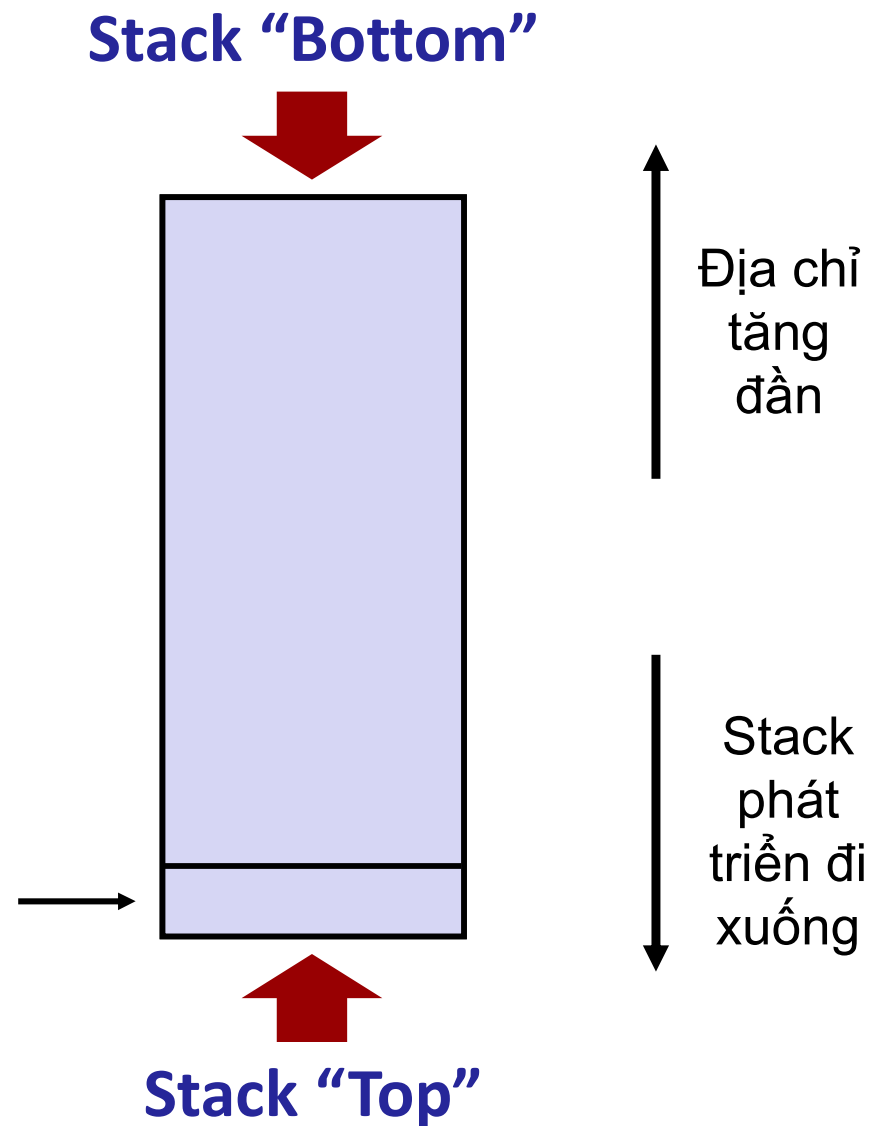
Nội dung

- Thủ tục (Procedures)
 - Cấu trúc stack
 - Gọi hàm trong IA32
 - Chuyển luồng
 - Truyền dữ liệu
 - Quản lý dữ liệu cục bộ
 - Gọi hàm trong x86-64
 - Minh họa hàm đệ quy

IA32 Stack

- Vùng nhớ được quản lý theo quy tắc ngăn xếp
 - First In Last Out
- Phát triển dần về phía địa chỉ thấp hơn
- Thanh ghi `%esp` chứa địa chỉ thấp nhất của stack
 - địa chỉ của “đỉnh” stack

Con trỏ stack
(Stack Pointer):
`%esp`

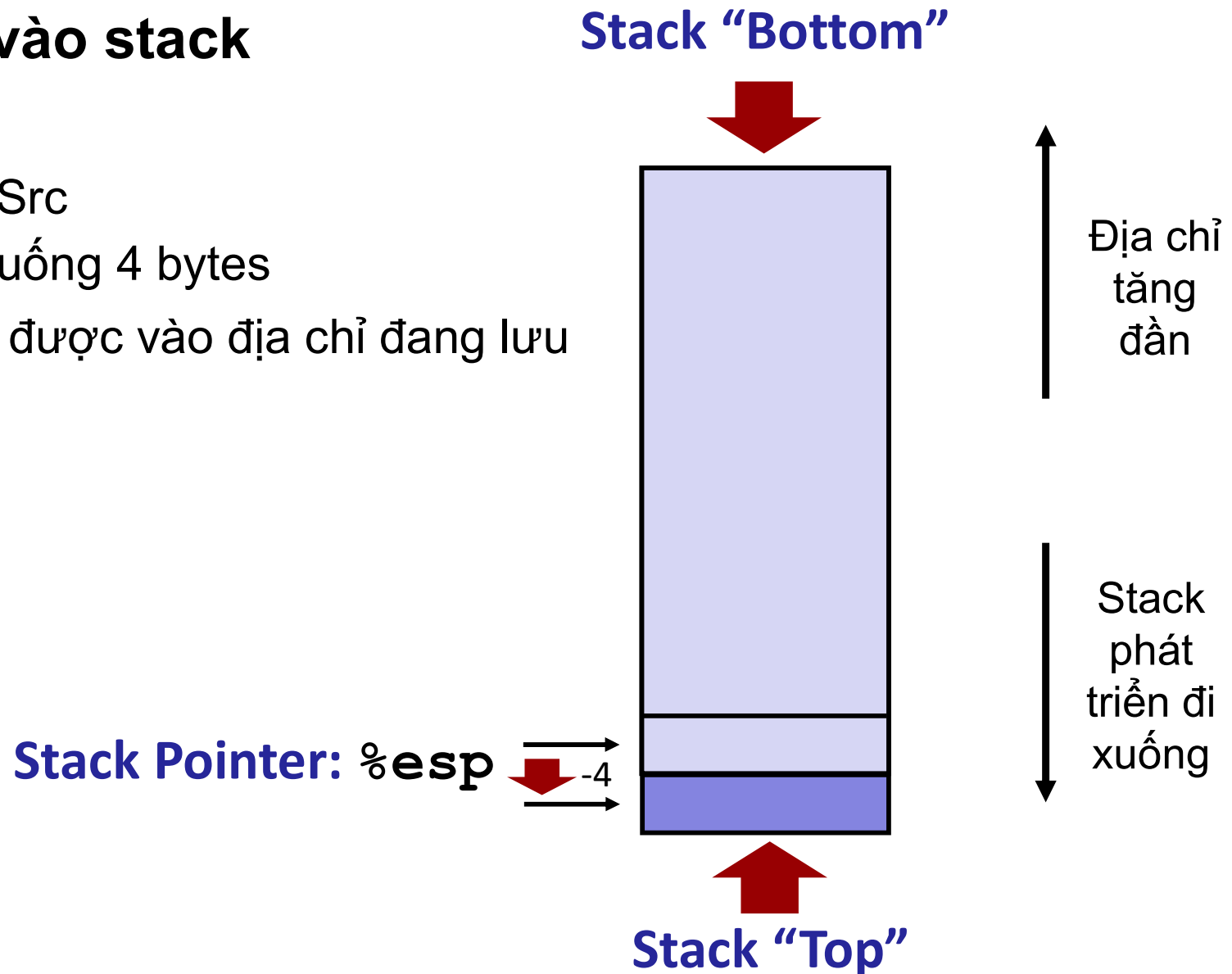

IA32 Stack: Push

■ Đẩy dữ liệu vào stack

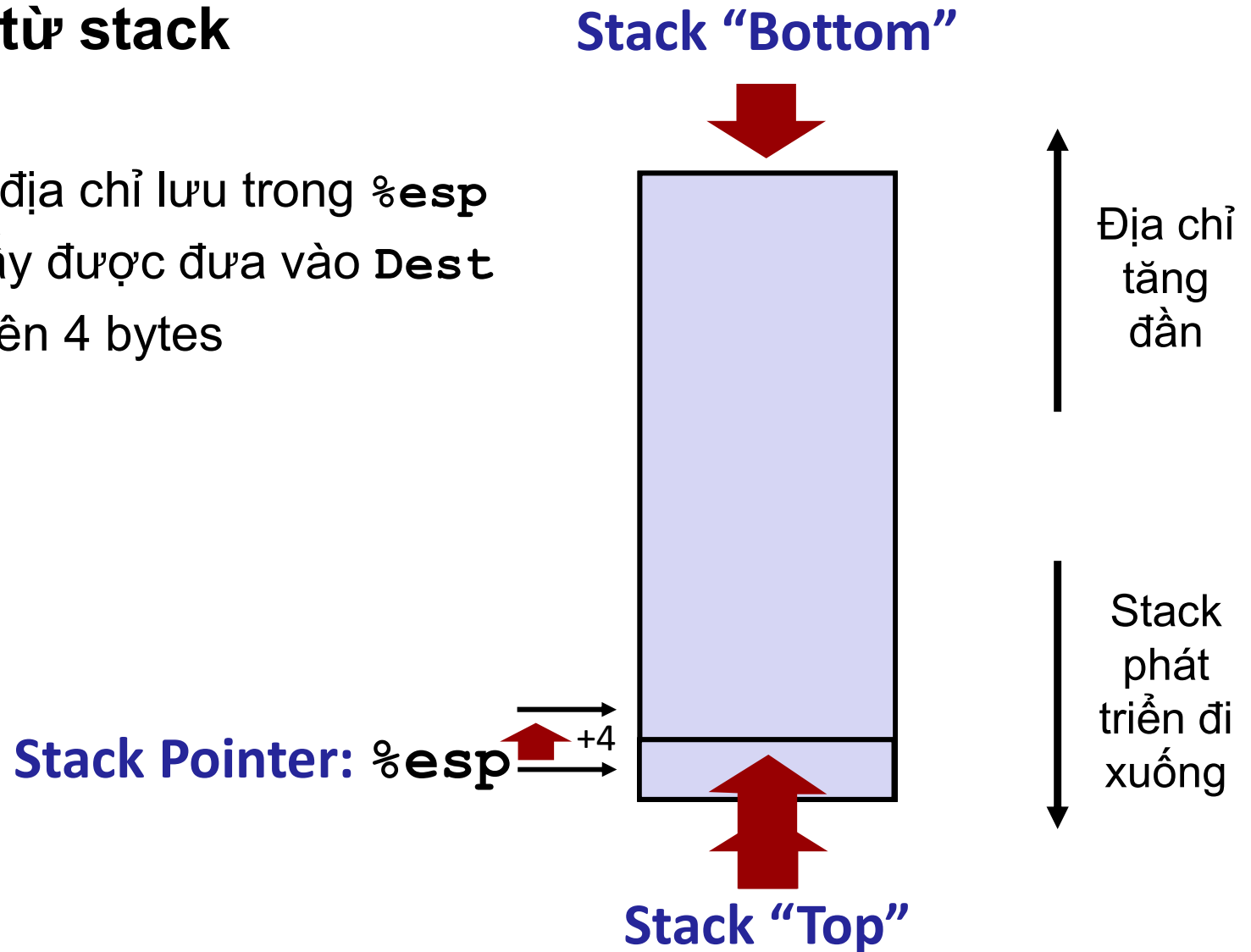
■ `pushl Src`

- Lấy giá trị từ `Src`
- Giảm `%esp` xuống 4 bytes
- Ghi giá trị lấy được vào địa chỉ đang lưu trong `%esp`

IA32 Stack: Pop

- Lấy dữ liệu từ stack
- **popl *Dest***
 - Lấy giá trị ở địa chỉ lưu trong **%esp**
 - Đưa giá trị lấy được đưa vào **Dest**
 - Tăng **%esp** lên 4 bytes

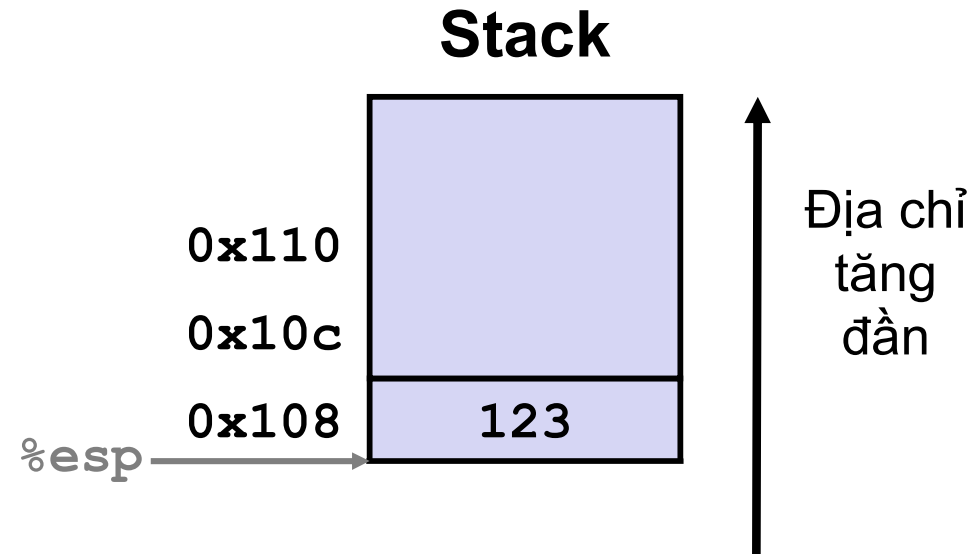
IA32 Stack: Push and Pop – Ví dụ

- `%esp = 0x108`
- `%eax = 0x1234`
- `%ebx = 0xABCD`

Các thanh ghi và stack thay đổi như thế nào khi thực hiện lần lượt các lệnh sau?

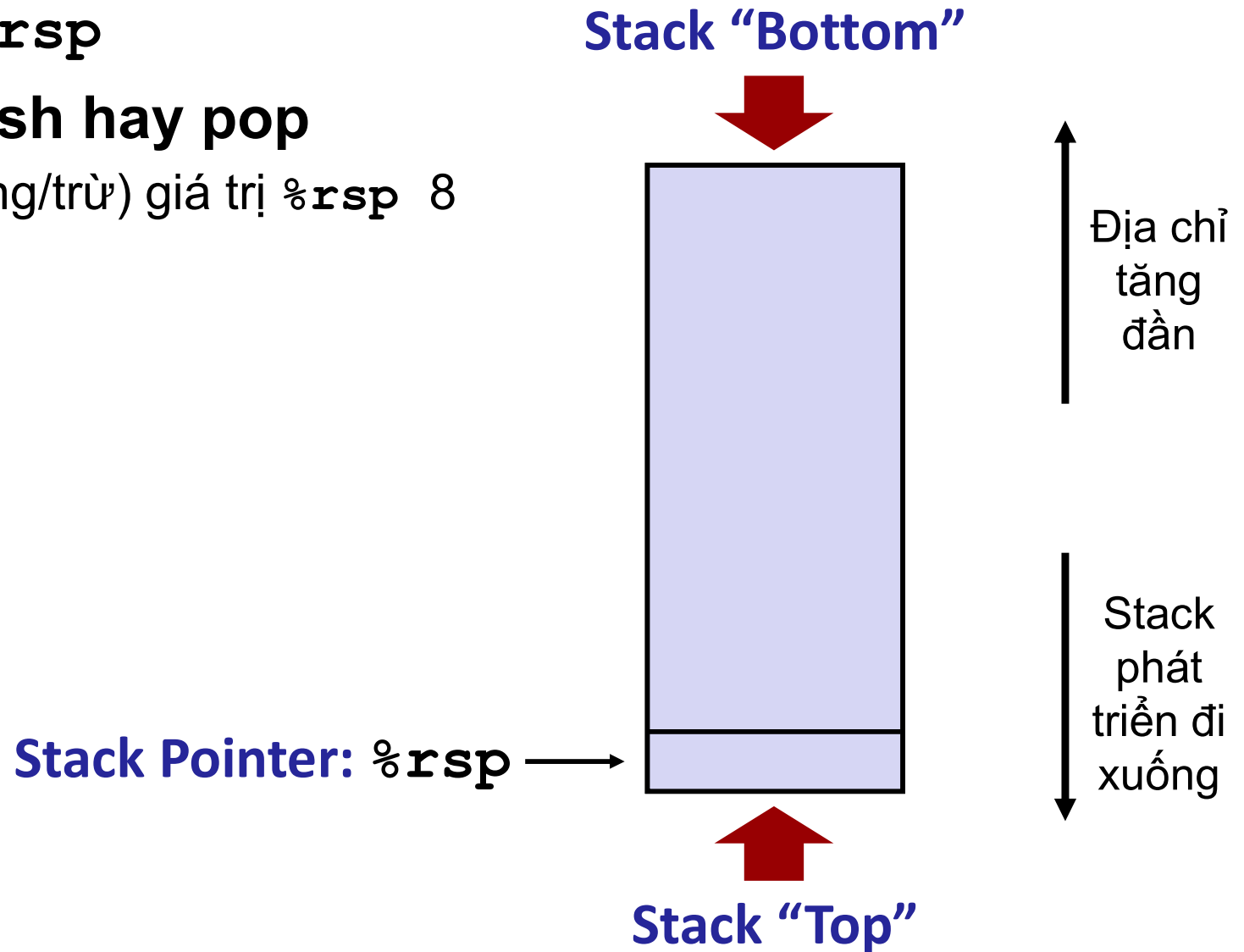
1. `push %eax`

2. `pop %ebx`

x86-64 Stack?

- Thanh ghi `%rsp`
- Các lệnh `push` hay `pop`
 - Thay đổi (cộng/trừ) giá trị `%rsp` 8 bytes

Nội dung

- **Thủ tục (Procedures)**
 - Cấu trúc stack
 - **Gọi hàm trong IA32**
 - Chuyển luồng
 - Truyền dữ liệu
 - Quản lý dữ liệu cục bộ
 - Gọi hàm trong x86-64
 - Minh họa hàm đệ quy

Chuyển luồng thực thi hàm

804854e: e8 3d 06 00 00 **call 8048b90** <main>
8048553: 50 **pushl %eax**

8048b90 <main>:

....

ret

Chuyển luồng thực thi hàm

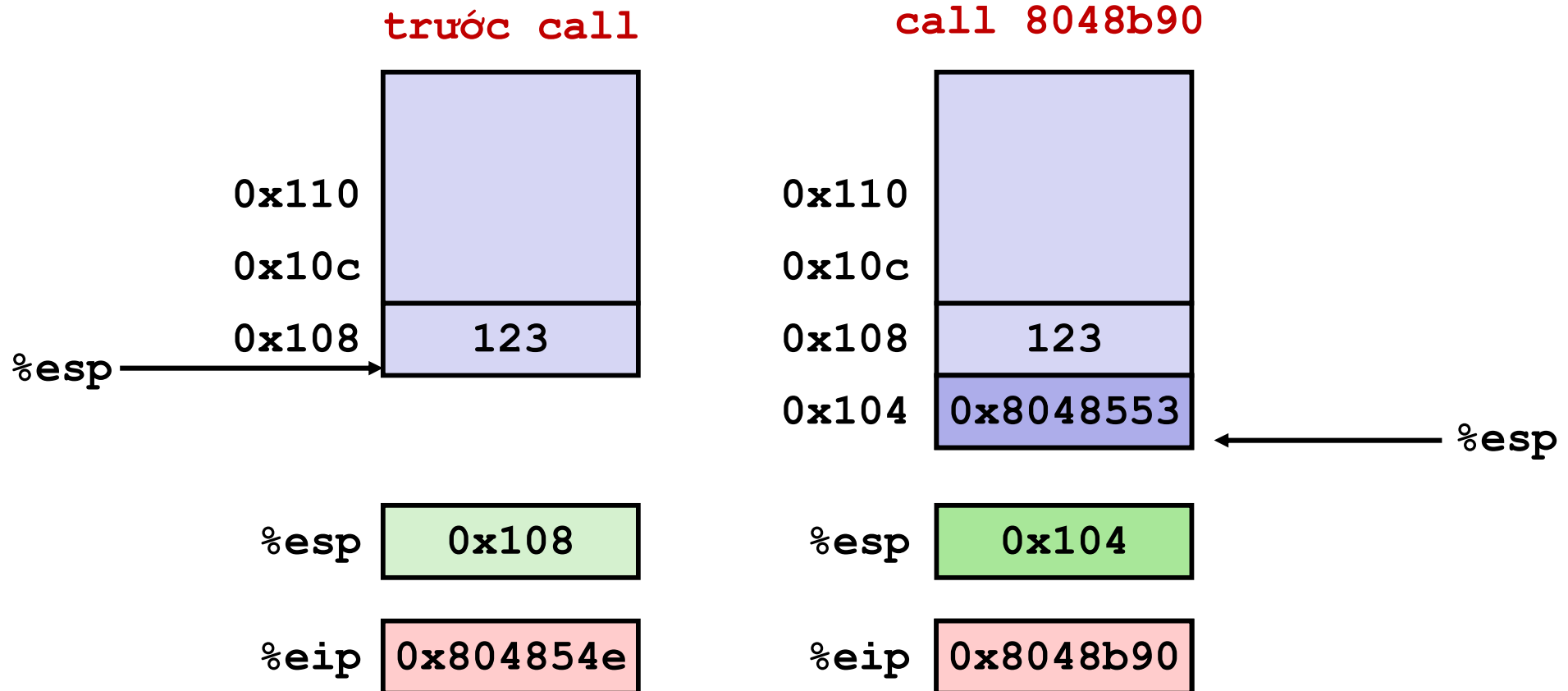
- Mỗi hàm đều có địa chỉ bắt đầu, thường được gán *label*
- Stack hỗ trợ gọi hàm và trở về từ hàm
 - Gọi 1 hàm con – Procedure call
 - Trở về hàm mẹ từ hàm con – Procedure ret
- **Gọi hàm:** `call label`
 - Lưu địa chỉ trả về (return address) vào stack (push)
 - Nhảy đến `label` để thực thi
- **Trở về từ hàm:** `ret`
 - Lấy địa chỉ trả về ra từ stack (pop)
 - Nhảy đến địa chỉ lấy được để quay về hàm mẹ
- **Địa chỉ trả về (Return address):**
 - Địa chỉ câu lệnh tiếp theo của hàm mẹ cần thực thi ngay phía sau lệnh `call` hàm con
 - Ví dụ trong mã assembly bên:
 - Địa chỉ trả về = 0x8048553

```
804854e: e8 3d 06 00 00  call 8048b90 <main>
8048553: 50                pushl %eax
```

Ví dụ: Gọi hàm

804854e:	e8 3d 06 00 00	call	8048b90 <main>
8048553:	50	pushl	%eax

call 0x8048b90 = push %eip
 jmp 0x8048b90

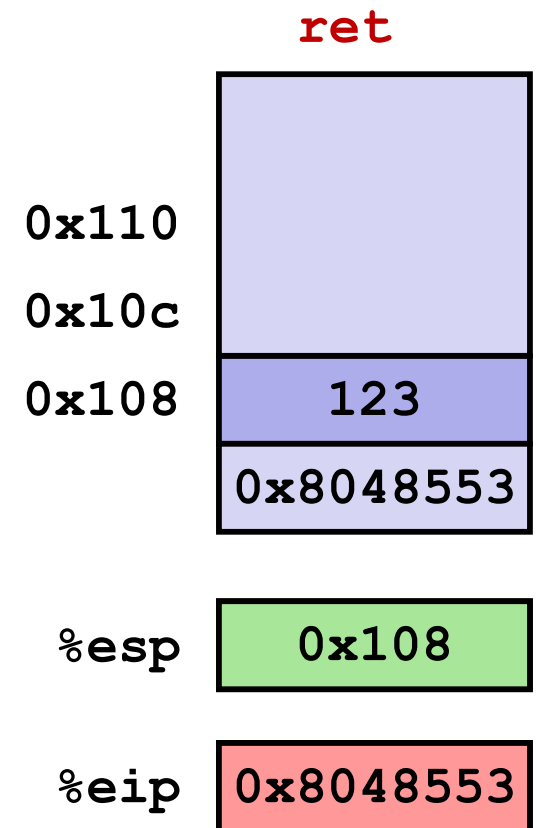
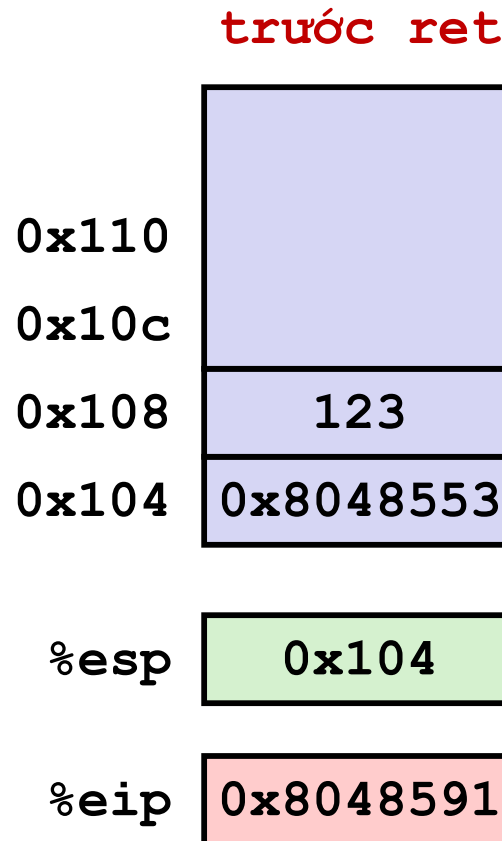

%eip: program counter

Ví dụ: Trả về hàm

```
8048591:      c3          ret
```

```
ret = pop %eip  
      jmp *%eip
```


%eip: program counter

Gọi và trả về hàm – Ví dụ

```
int main()
{
    int result = func(5,6);
    return result;
}
```

```
int func(int x, int y)
{
    int sum = 0;
    sum = x + y;
    return sum;
}
```

main:

```
    pushl    %ebp
    movl     %esp, %ebp
    subl     $16, %esp
    pushl     $6
    pushl     $5
    → call    func
    ↗ movl     %eax, -4(%ebp)
    movl     -4(%ebp), %eax
    leave
    ret
```

return
addr

func:

```
    pushl    %ebp
    movl     %esp, %ebp
    subl     $16, %esp
    movl     $0, -4(%ebp)
    movl     8(%ebp), %edx
    movl     12(%ebp), %eax
    addl     %edx, %eax
    movl     %eax, -4(%ebp)
    movl     -4(%ebp), %eax
    leave
    ret
```


Hoạt động của hàm dựa trên stack

■ Stack được cấp phát bằng **Frames**

- 1 hàm (procedure) = 1 stack frame
- Hỗ trợ lưu trữ các thông tin dùng để gọi và trả về hàm (procedure)
 - Địa chỉ trả về
 - Các tham số (arguments)
 - Các biến cục bộ Local variables

■ Quy tắc ngăn xếp

- Trạng thái của 1 procedure trong một khoảng thời gian
 - Từ lúc được gọi đến lúc trả về
- Hàm con hoàn thành trước khi hàm mẹ trả về

Ví dụ chuỗi gọi hàm

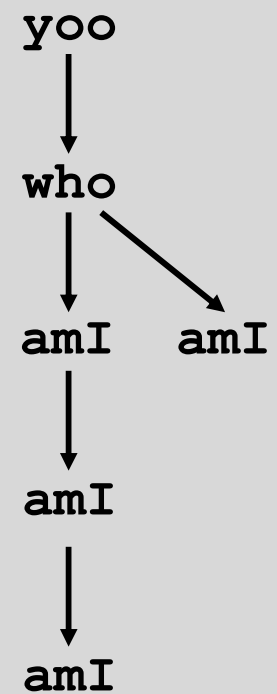
```
yoo (...)  
{  
  .  
  .  
  who ();  
  .  
  .  
}
```

```
who (...)  
{  
  . . .  
  amI ();  
  . . .  
  amI ();  
  . . .  
}
```

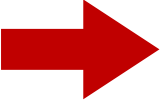
```
amI (...)  
{  
  .  
  .  
  amI ();  
  .  
  .  
}
```

Procedure **amI ()** is recursive

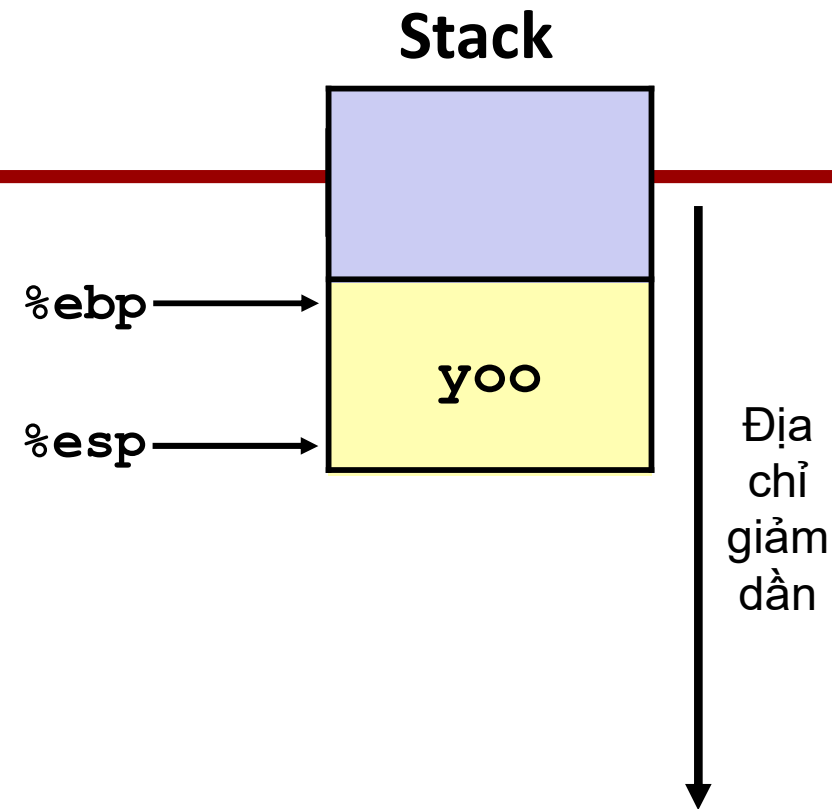
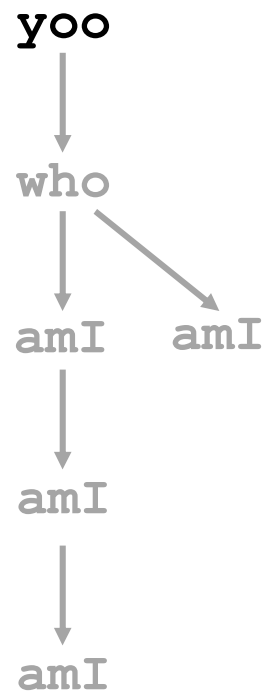
Example Call Chain

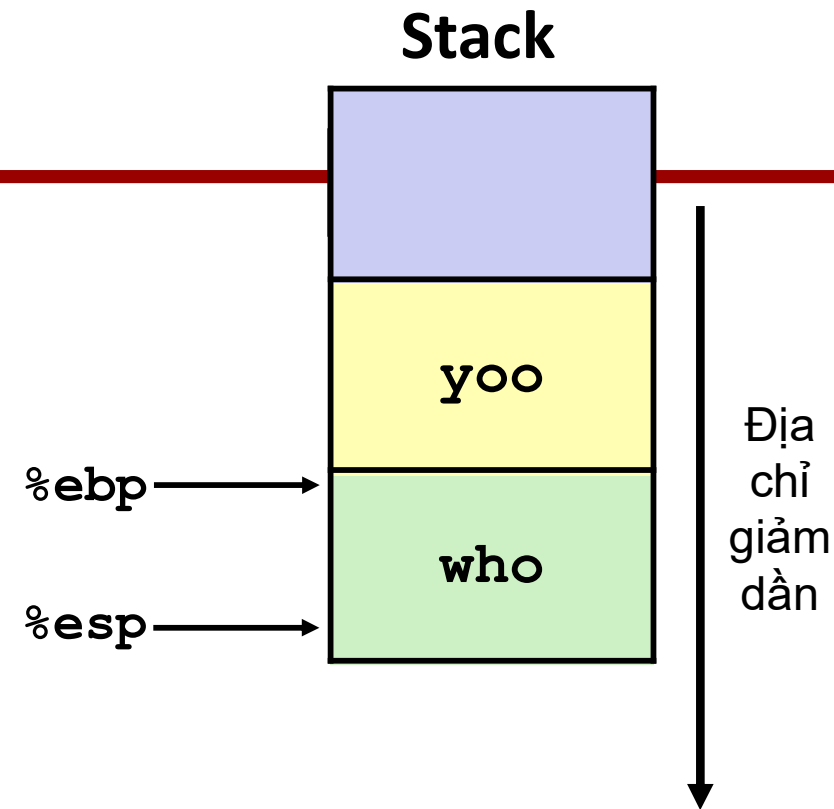
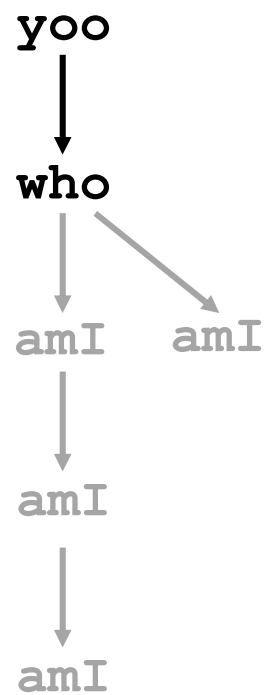
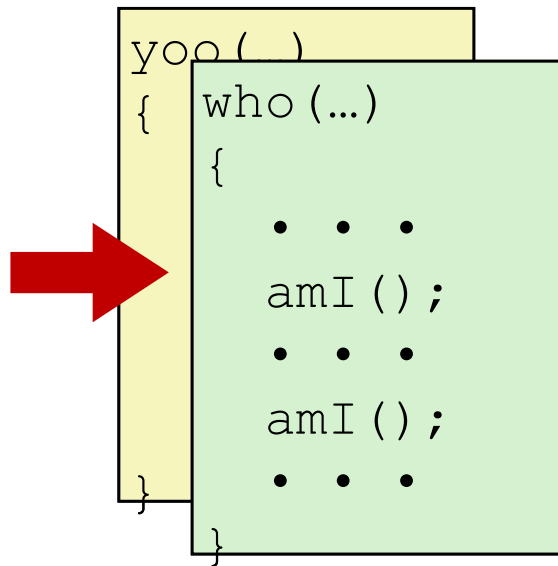
Ví dụ

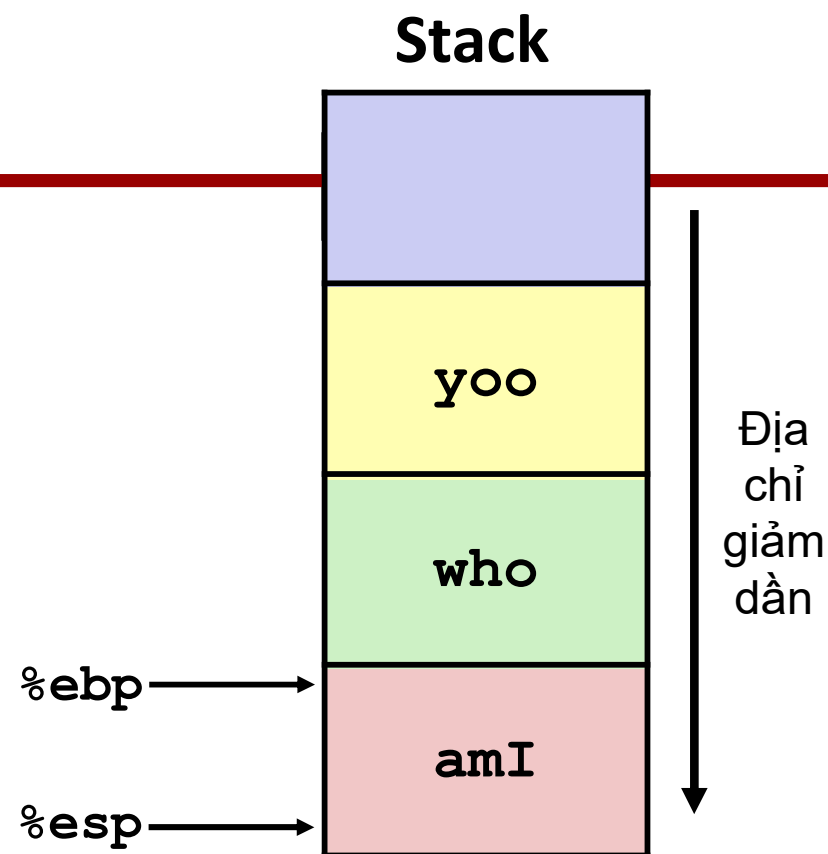
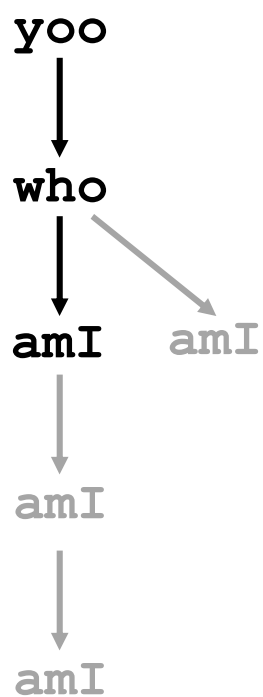
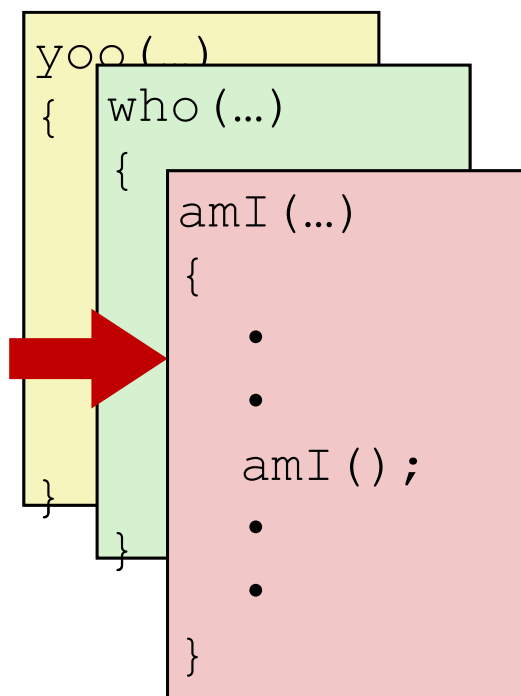
```
yoo (...)  
{  
  .  
  .  
  who ();  
  .  
  .  
}
```


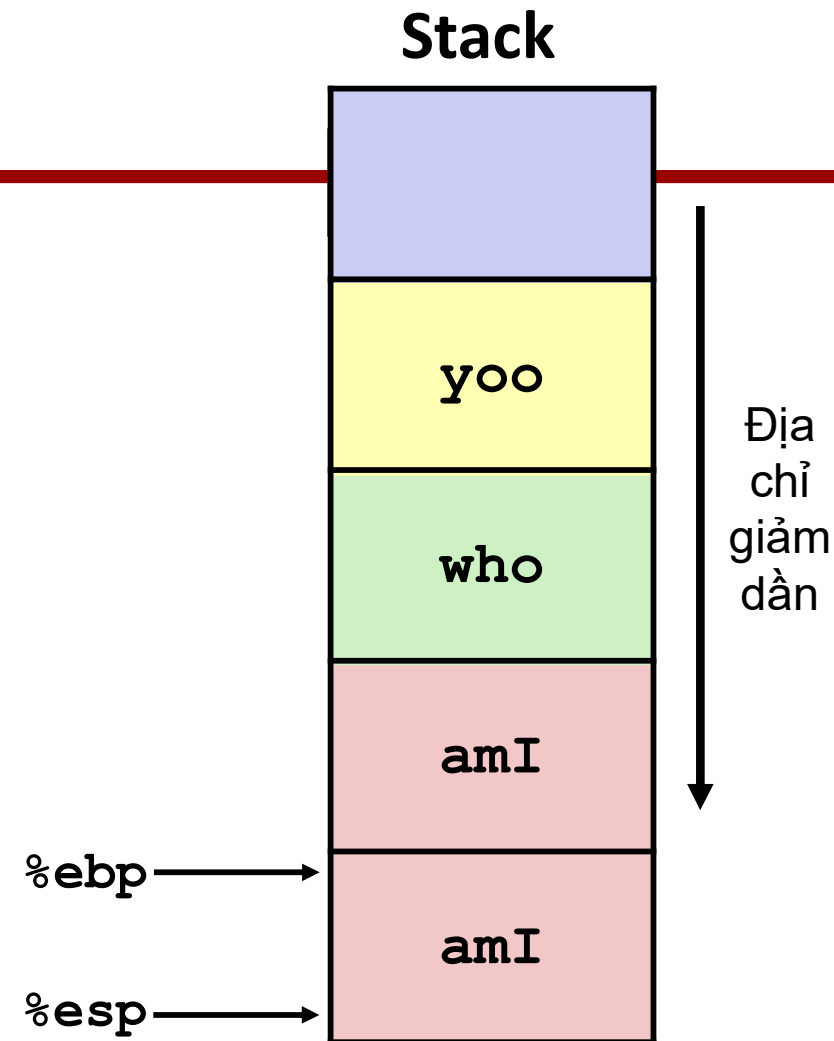
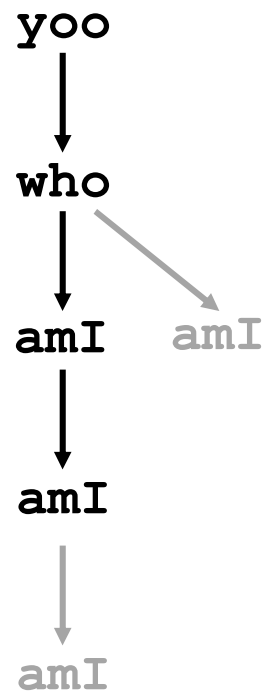
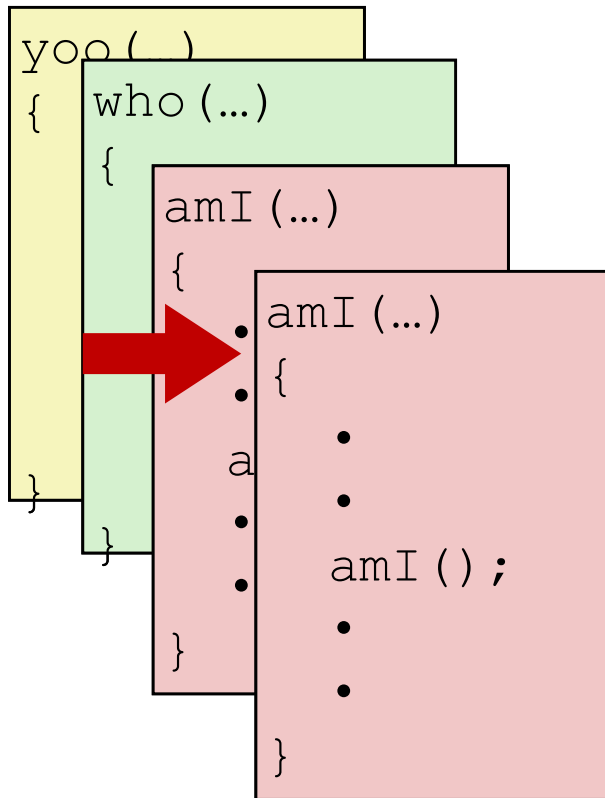
Ví dụ

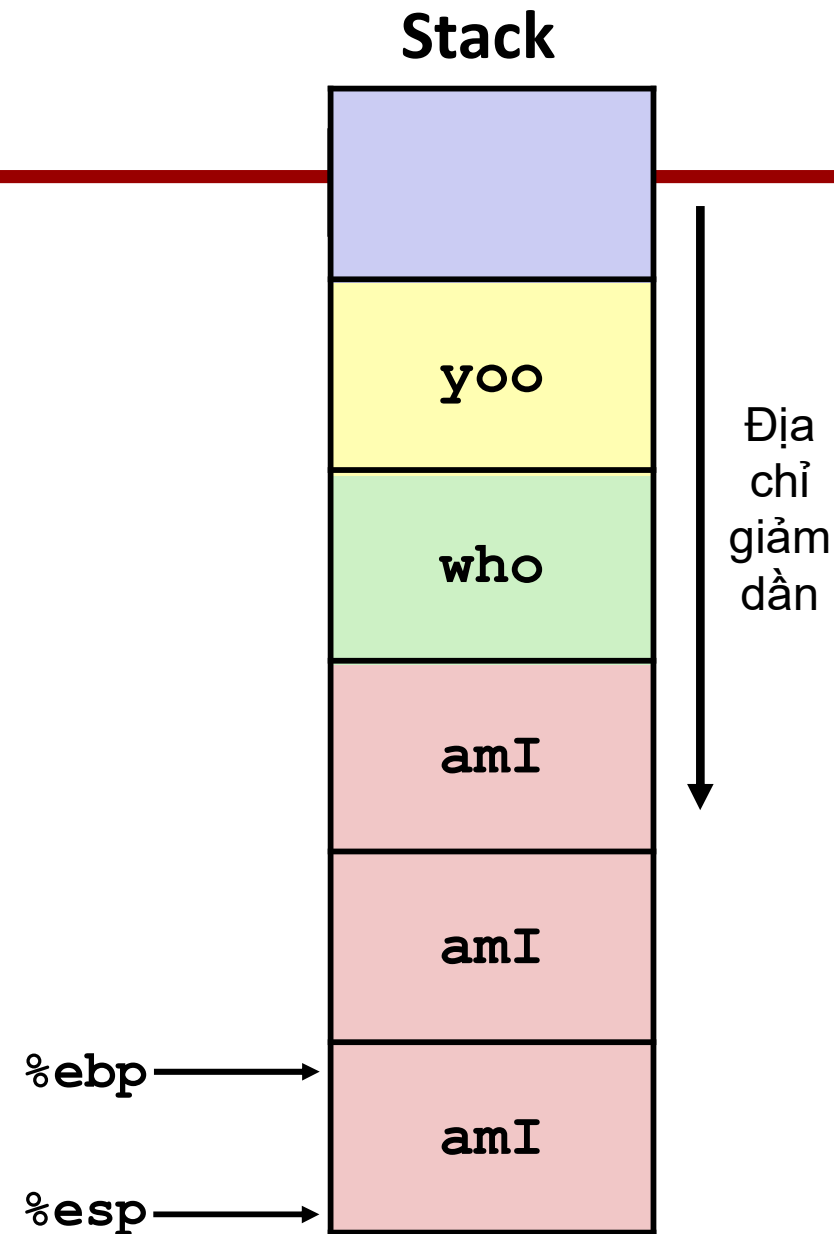
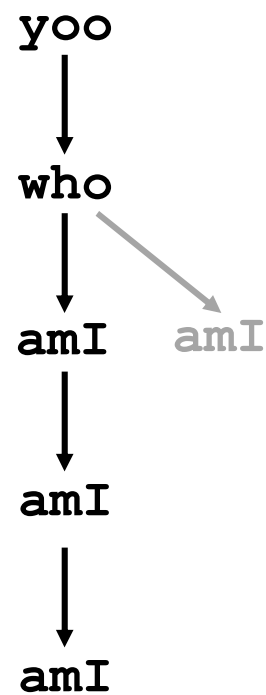
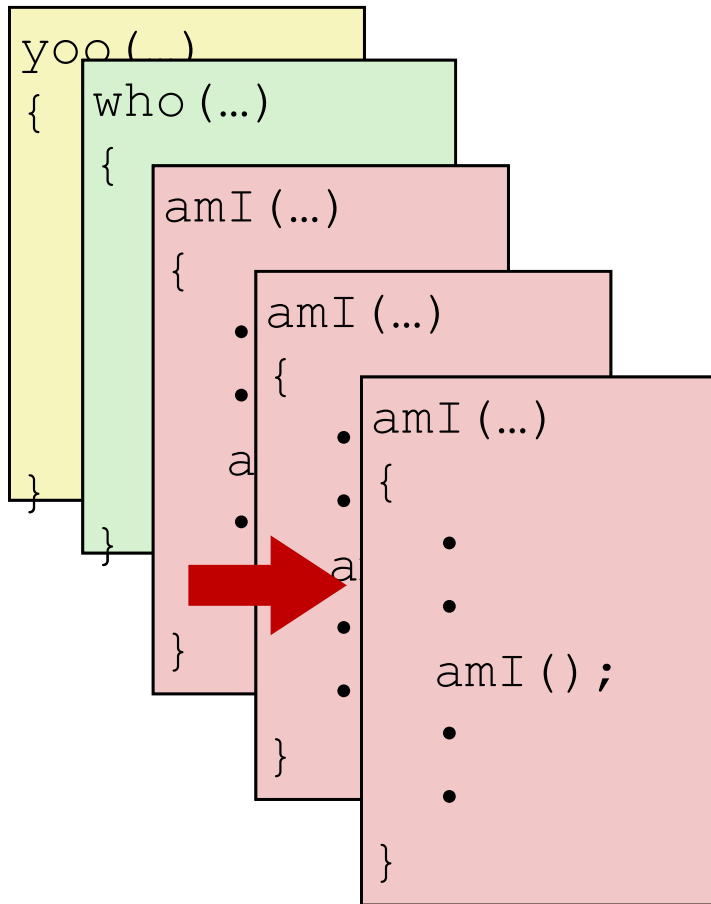
Ví dụ

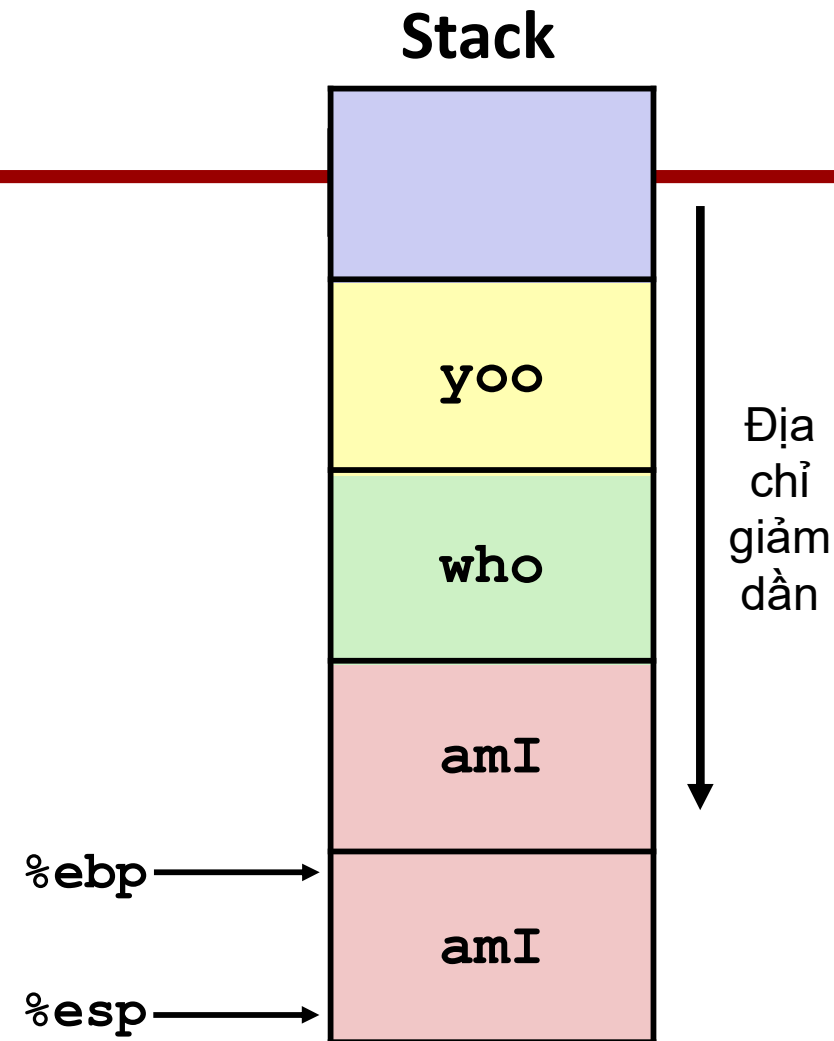
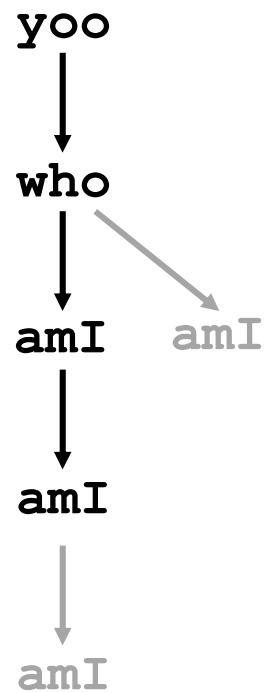
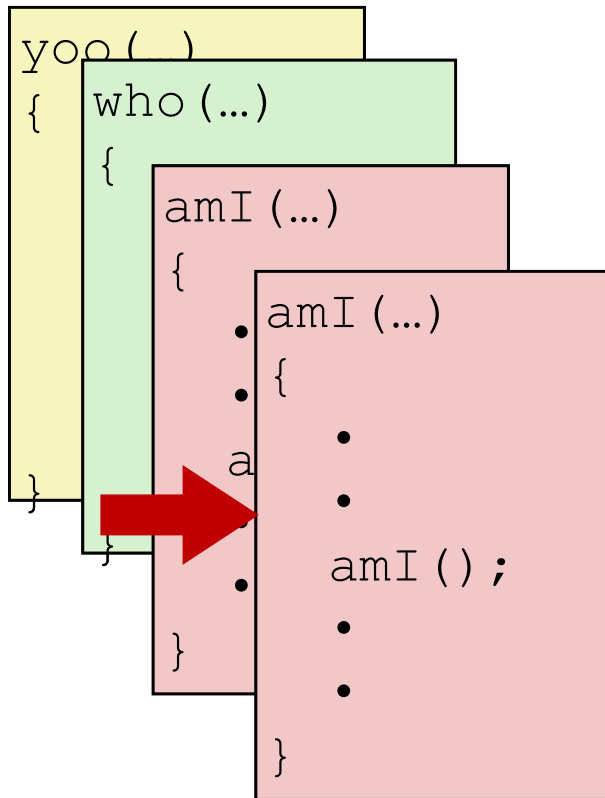
Ví dụ

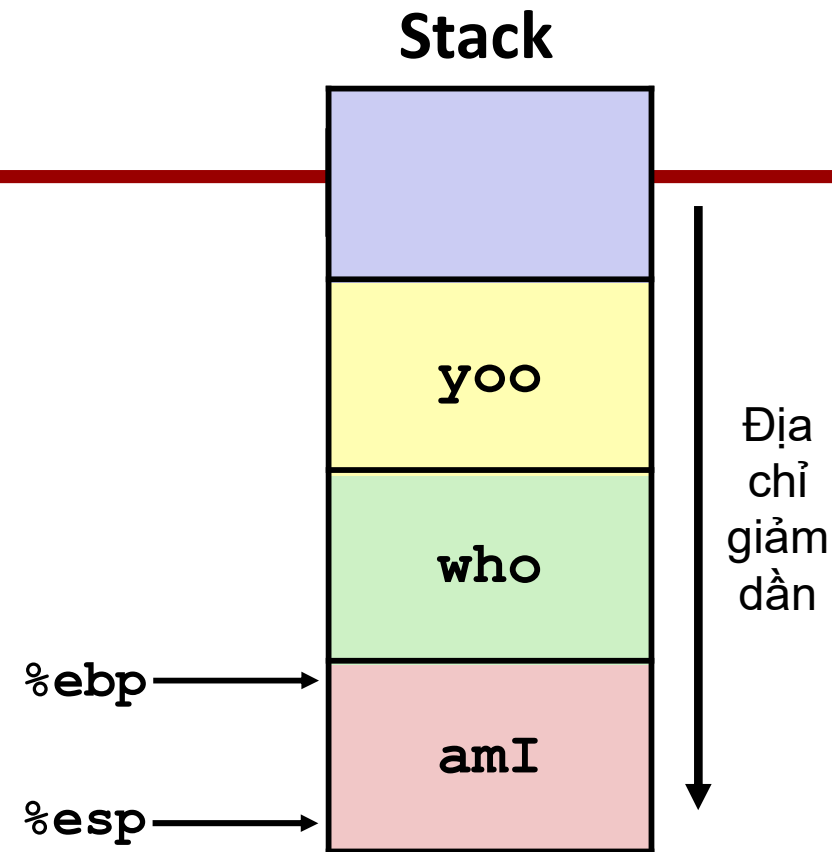
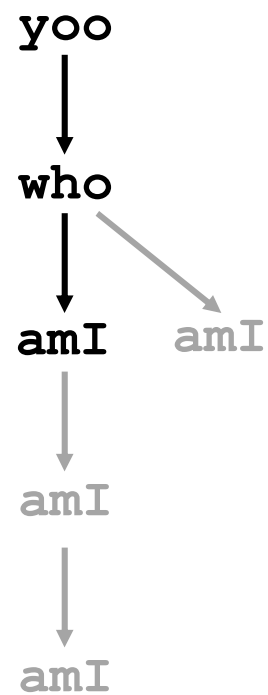
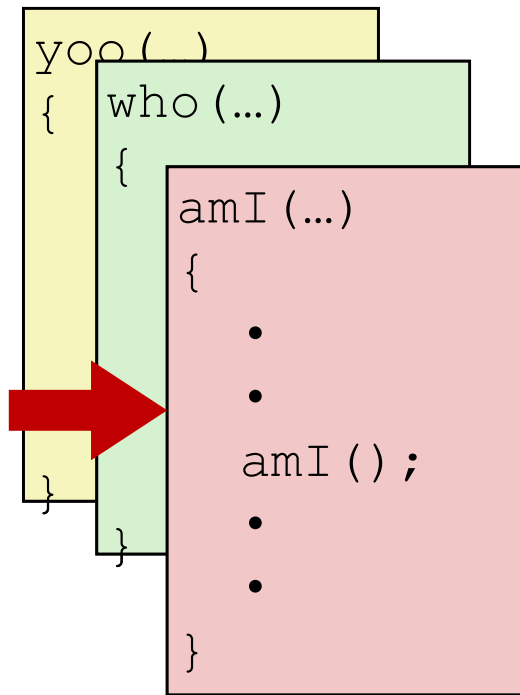
Ví dụ

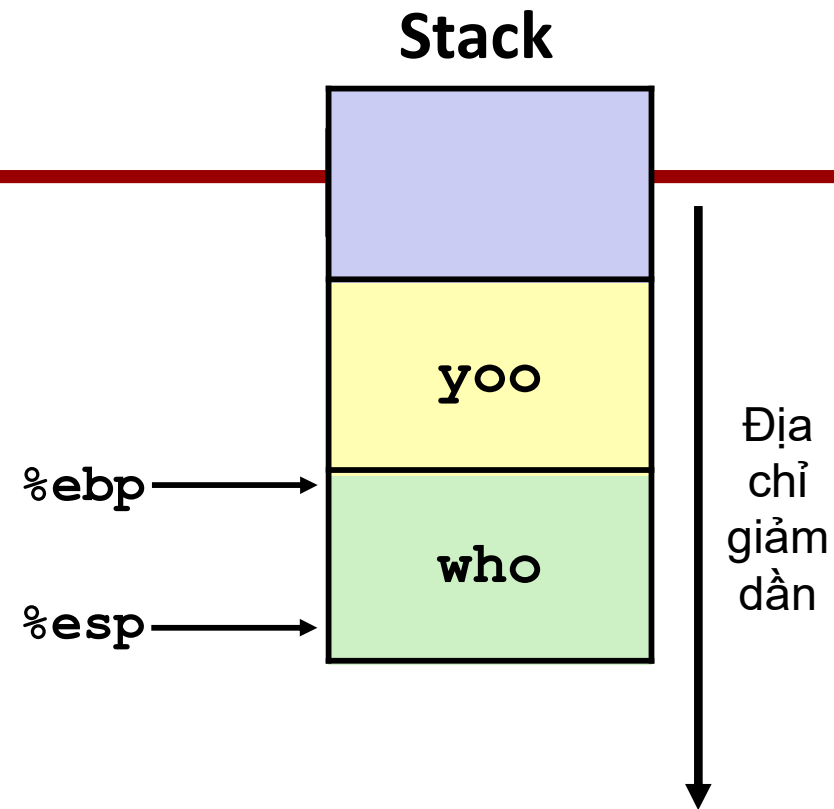
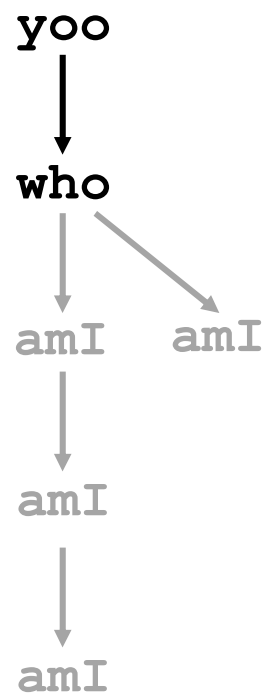
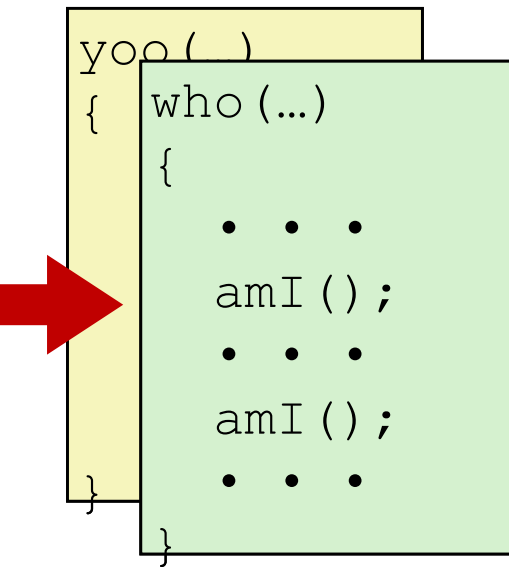
Ví dụ

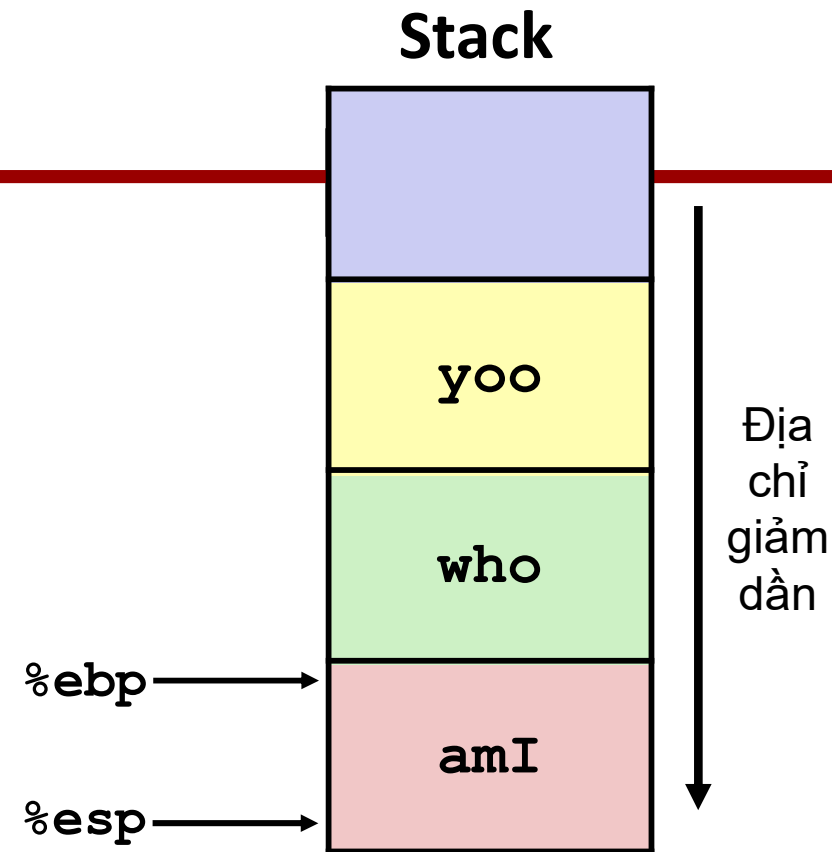
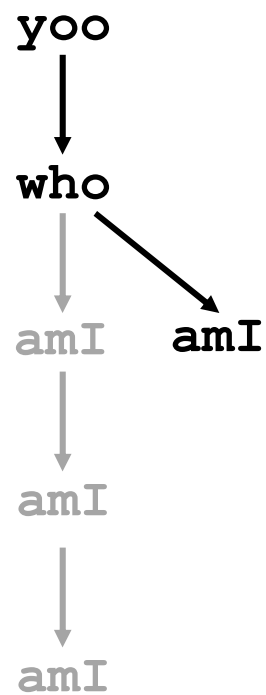
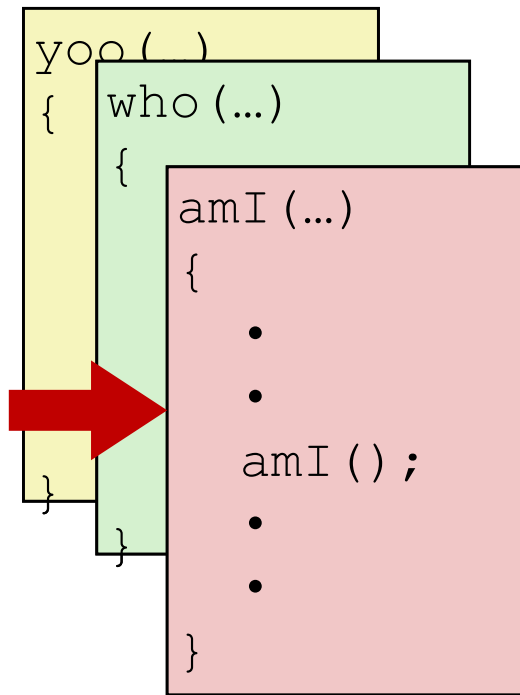
Ví dụ

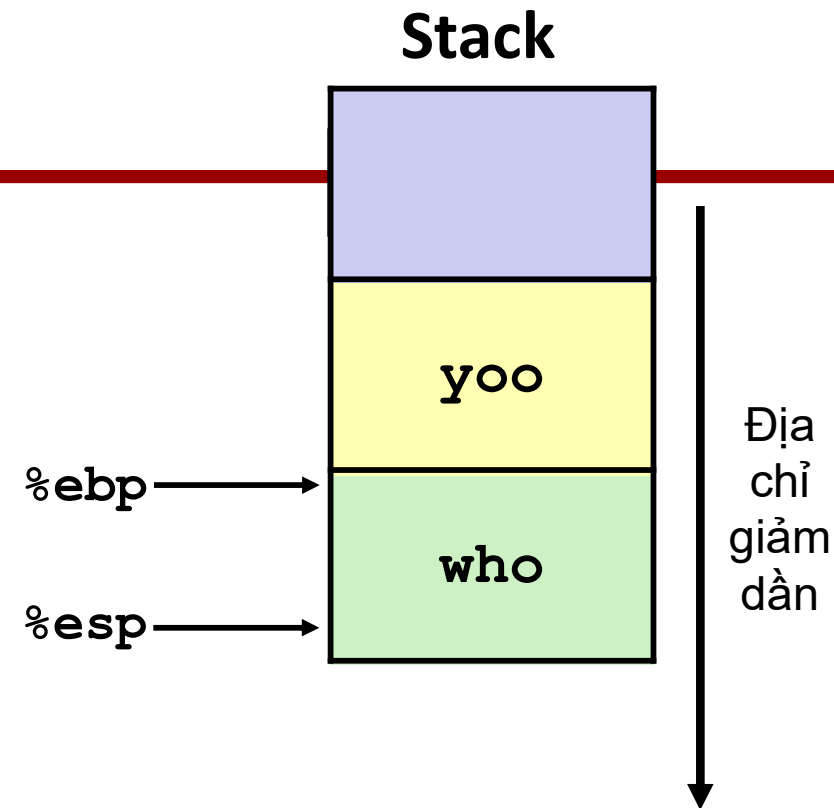
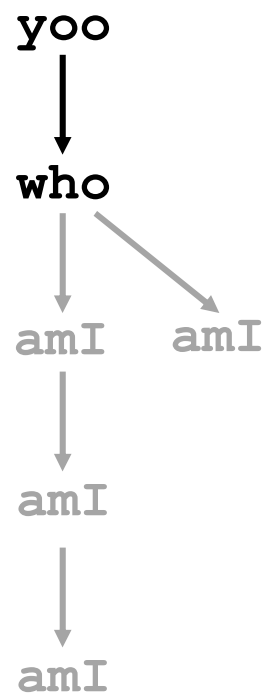
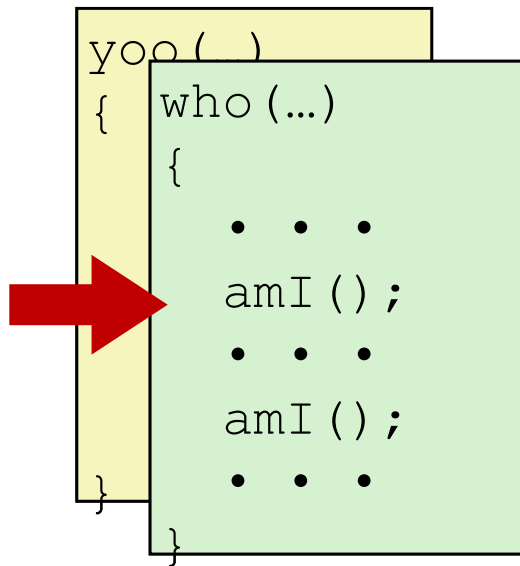
Ví dụ

Ví dụ

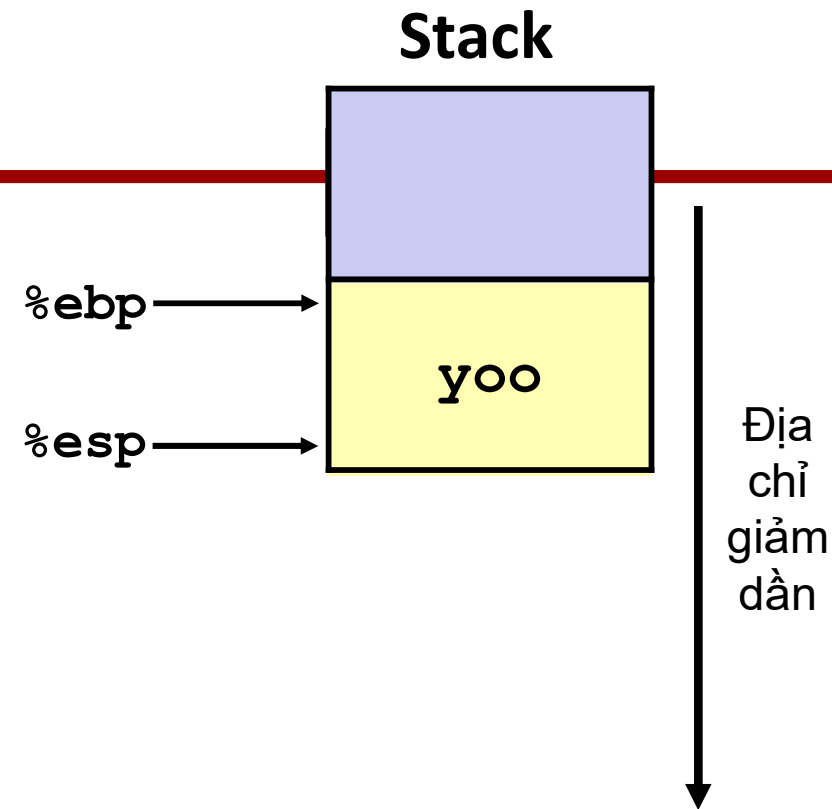
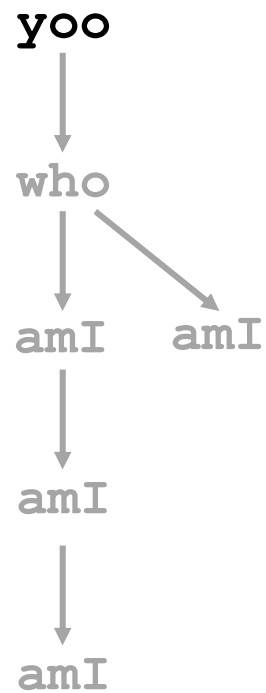
Ví dụ

Ví dụ

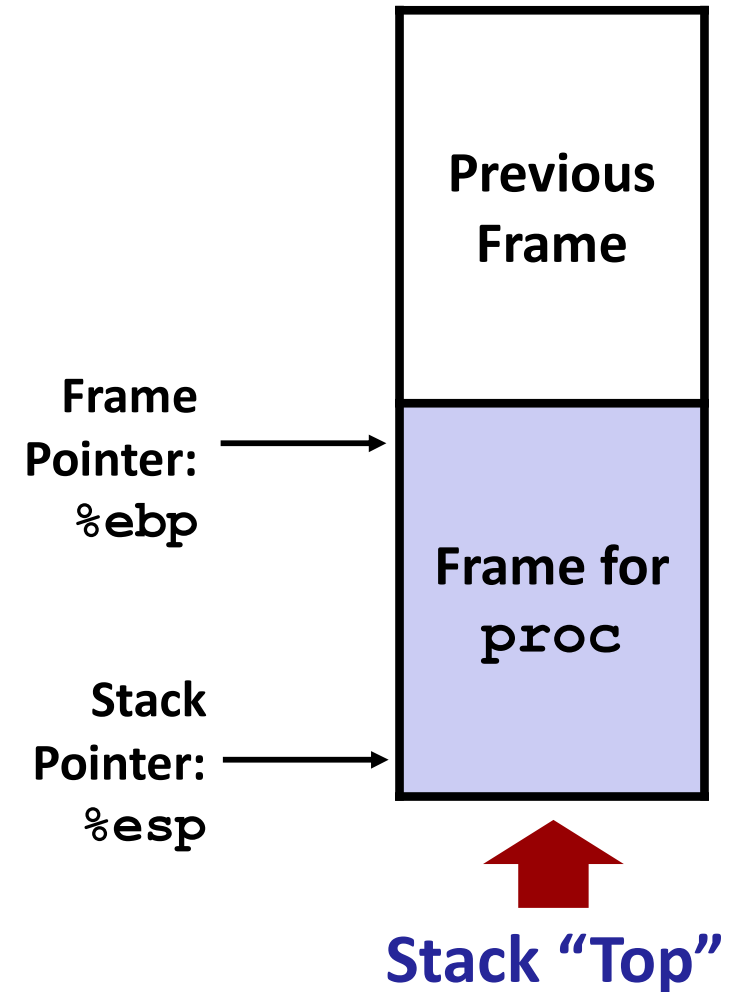


```
yoo (...)  
{  
  .  
  .  
  who ();  
  .  
  .  
}
```


Stack Frames trong IA32

- 1 Frame là vùng nhớ xác định bởi **%ebp** và **%esp**
 - %ebp trỏ đến vị trí cố định
 - %esp lưu động
 - Thường truy xuất các dữ liệu trên stack dựa trên %ebp
- Ví dụ: `-4(%ebp)`

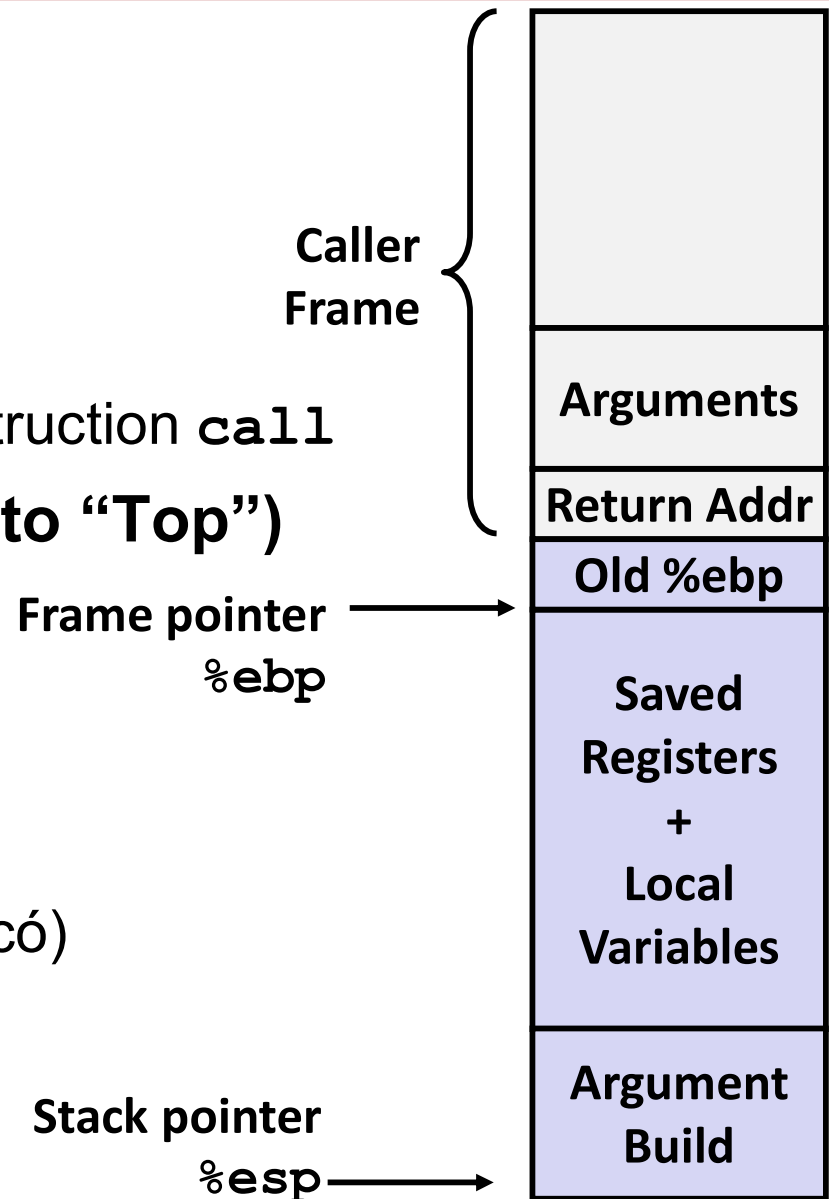
IA32 Stack Frame (1)

■ Stack frame của hàm mẹ

- Các tham số cho hàm con
 - Đưa vào bằng các lệnh push/mov
- Địa chỉ trả về (Return address)
 - Tự động đẩy vào stack khi chạy instruction `call`

■ Stack Frame của 1 hàm (“Bottom” to “Top”)

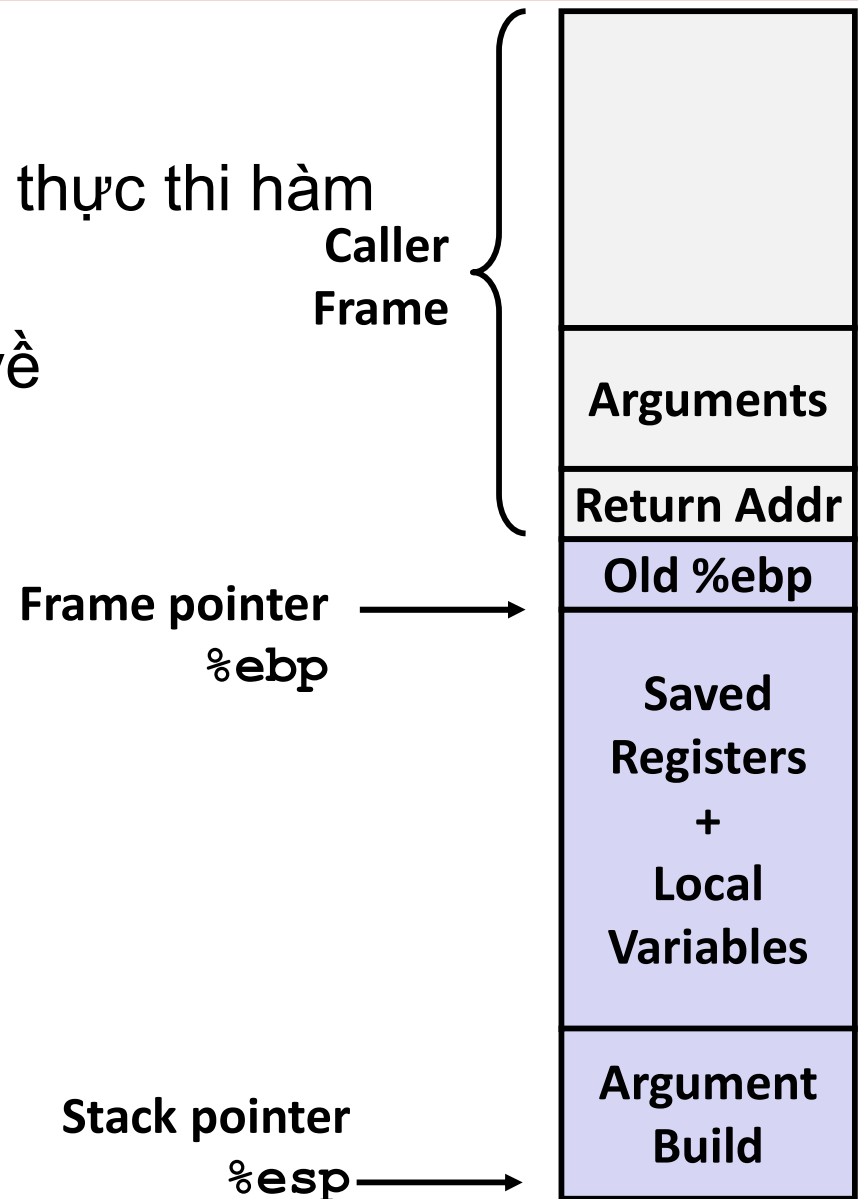
- Frame pointer của hàm mẹ (`%ebp`)
- Những thanh ghi được lưu lại
- Các biến cục bộ của hàm
- “Argument build”
Tham số cho các hàm muốn gọi (nếu có)

IA32 Stack Frame (2)

■ Quản lý frame

- Cấp phát không gian khi bắt đầu thực thi hàm
 - “Set-up” code trong assembly
- Thu hồi không gian khi hàm trả về
 - “Finish” code trong assembly

IA32 Stack frame - Set up & Finish

■ Stack Frame – Set up

- Khi 1 hàm bắt đầu thực thi
- Lưu lại %ebp của hàm trước
- Thiết lập %ebp cho stack frame của nó
- Lưu lại các thanh ghi sẽ sử dụng trong hàm (nếu có)

swap :

```
pushl %ebp  
movl  %esp, %ebp  
pushl %ebx
```

} Set Up

```
movl  8(%ebp), %edx  
movl  12(%ebp), %ecx  
movl  (%edx), %ebx  
movl  (%ecx), %eax  
movl  %eax, (%edx)  
movl  %ebx, (%ecx)
```

■ Stack frame - Finish

- Khi 1 hàm chuẩn bị trả về
- Khôi phục giá trị cũ của các thanh ghi đã sử dụng (nếu có)
- Khôi phục %ebp của hàm trước

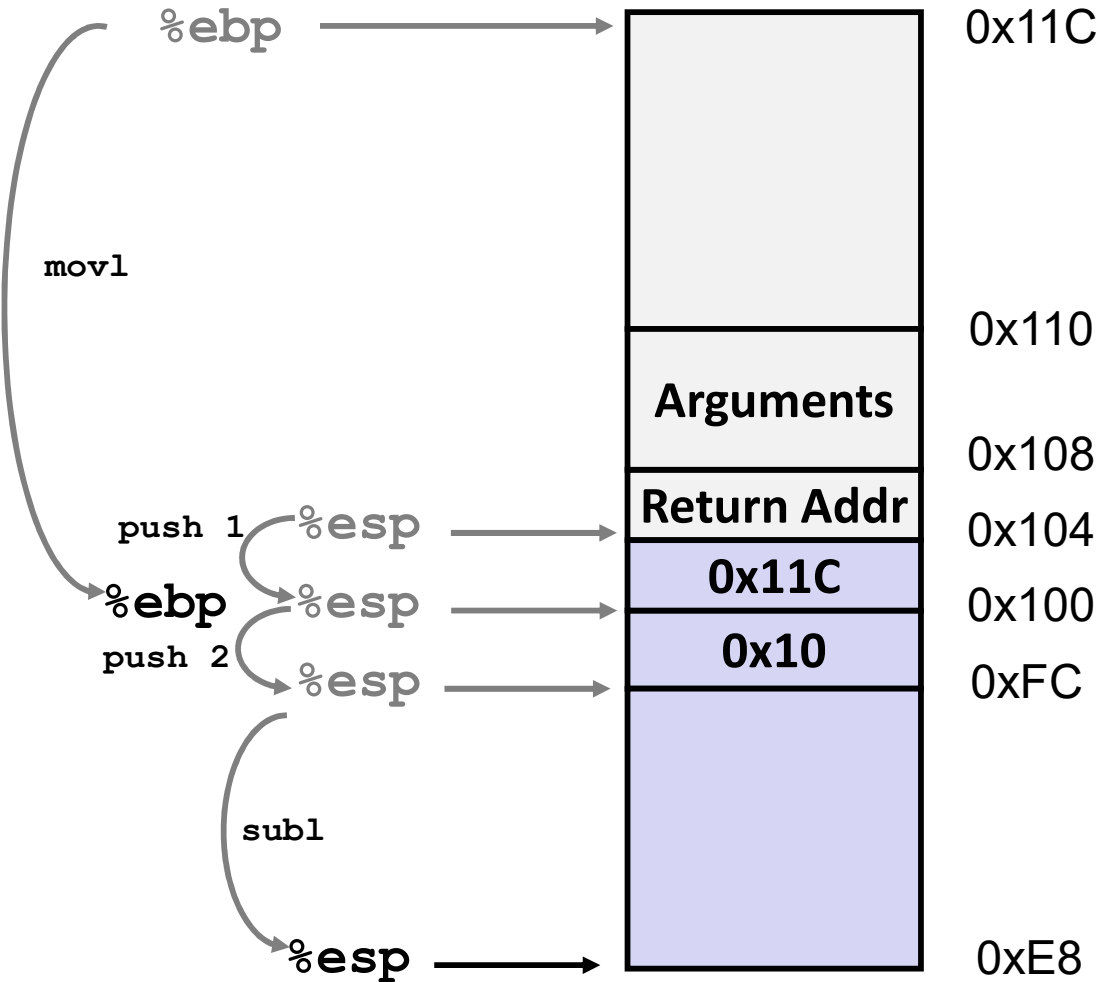
```
popl  %ebx  
popl  %ebp  
ret
```

} Finish

Stack frame set up – Ví dụ

Stack sau khi thực hiện `call` example:
`%esp = 0x104, %ebp = 0x11C`

`%ebx = 0x10`

example:

```
pushl %ebp
movl  %esp, %ebp
pushl %ebx
subl  $20, %esp
```

} Set Up

```
movl  8(%ebp), %edx
movl  12(%ebp), %ecx
movl  (%edx), %ebx
movl  (%ecx), %eax
movl  %eax, (%edx)
movl  %ebx, (%ecx)
```

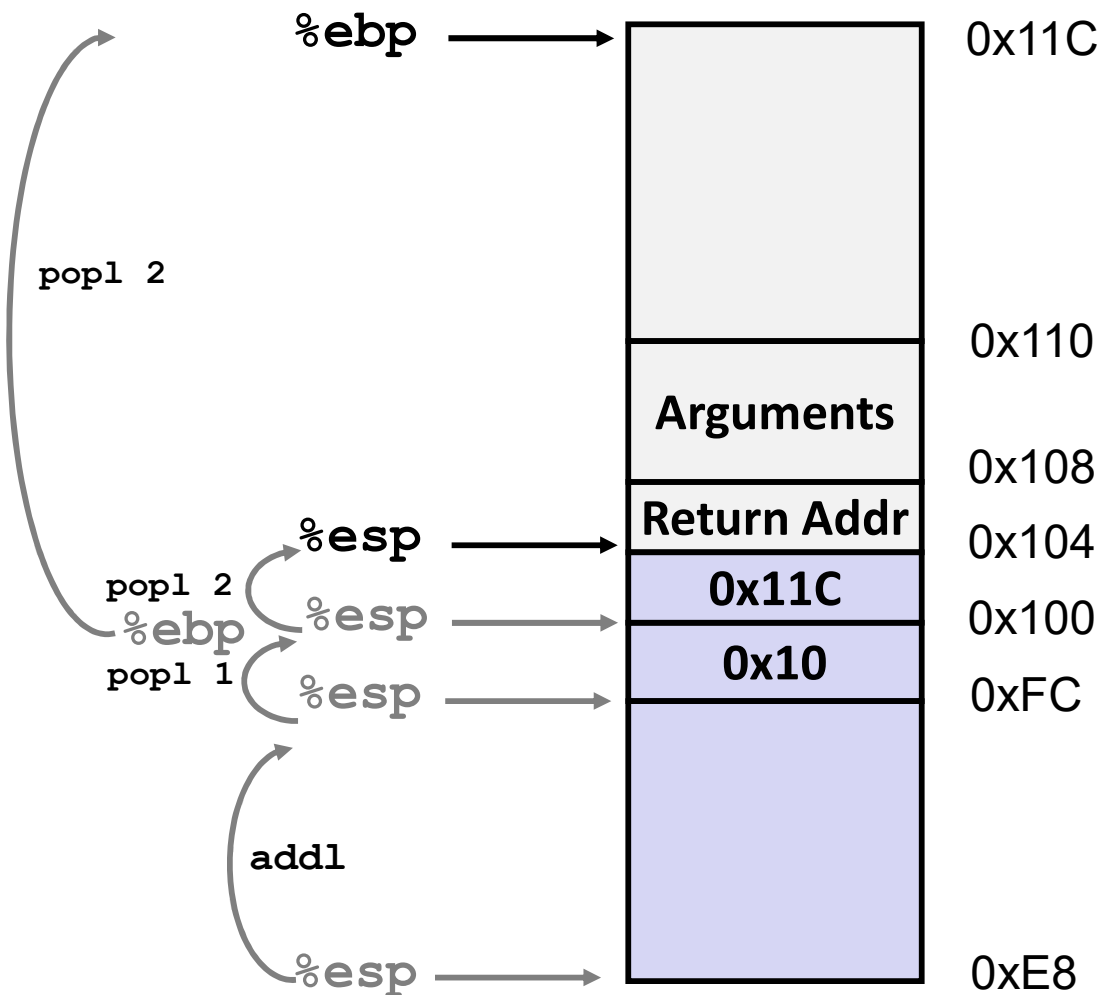
```
...
addl  $20, %esp
popl  %ebx
popl  %ebp
ret
```

} Finish

Stack sau set-up stack frame của example:
`%esp = 0xE8, %ebp = 0x100`

Stack frame Finish – Ví dụ

%ebx = 0x10

Stack sau finish stack frame của **example**:

%esp = 0x104, %ebp = 0x11C

example:

```
pushl %ebp  
movl %esp, %ebp  
pushl %ebx  
subl $20, %esp
```

Set Up

```
movl 8(%ebp), %edx  
movl 12(%ebp), %ecx  
movl (%edx), %ebx  
movl (%ecx), %eax  
movl %eax, (%edx)  
movl %ebx, (%ecx)
```

...

```
addl $20, %esp  
popl %ebx  
popl %ebp  
ret
```

Finish

Stack frame set up & Finish – Ví dụ

```
int func(int x, int y)
{
    int sum = 0;
    sum = x + y;
    return sum;
}
```

func:

```
pushl    %ebp
movl     %esp, %ebp
subl     $16, %esp
```

} Set Up

```
movl     $0, -4(%ebp)
movl     8(%ebp), %edx
movl     12(%ebp), %eax
addl     %edx, %eax
movl     %eax, -4(%ebp)
movl     -4(%ebp), %eax
```

- Gán %esp = %ebp
- Pop %ebp từ stack

← leave
ret

} Finish

Nội dung

- **Thủ tục (Procedures)**
 - Cấu trúc stack
 - **Gọi hàm trong IA32**
 - Chuyển luồng
 - **Truyền dữ liệu**
 - Quản lý dữ liệu cục bộ
 - Gọi hàm trong x86-64
 - Minh họa hàm đệ quy

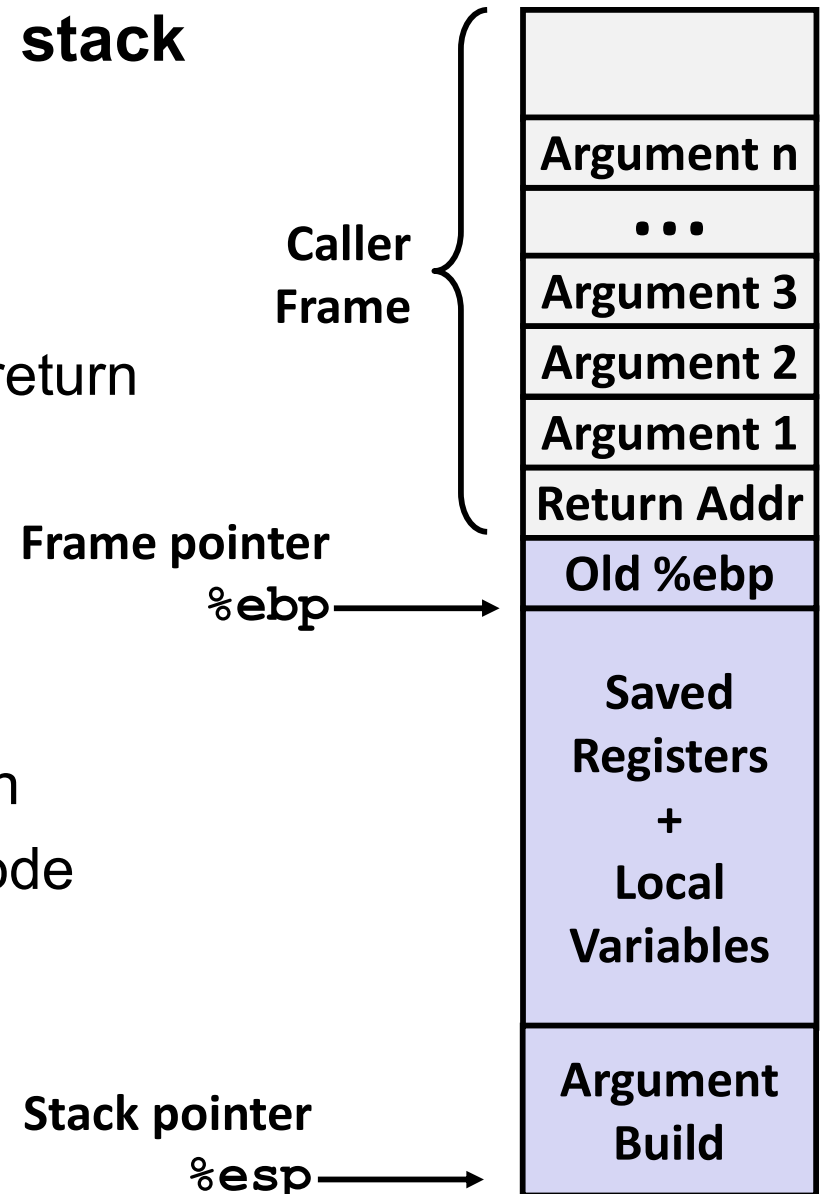
Truyền tham số trong Stack frame IA32

■ Hàm mẹ (caller) đưa tham số vào stack cho hàm con (callee)

- Trước khi thực thi `call label`
 - Lệnh `push/mov`
 - Nằm ngay phía trước địa chỉ trả về (return address) trong stack
- Thứ tự: reverse order

■ Hàm con (callee) truy xuất tham số

- Dựa trên vị trí so với `%ebp` của hàm con
 - `%ebp` sau khi hoàn thành “set up” code
- Thông thường:
 - Tham số 1: vị trí `%ebp+8`
 - Tham số 2: vị trí `%ebp+12`
 - Tham số thứ n: vị trí `%ebp+4*(n+1)`

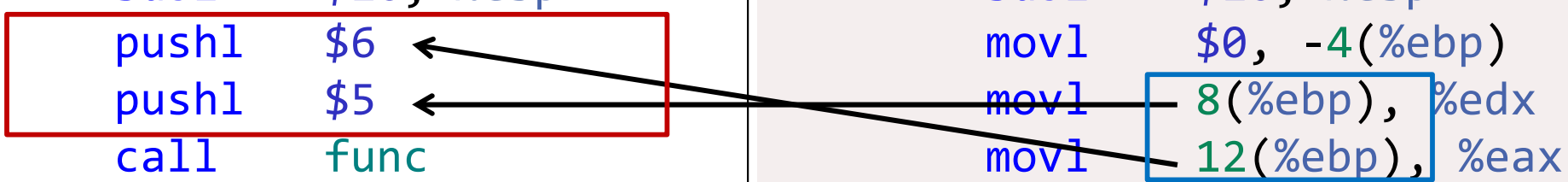

Truyền tham số cho hàm – Ví dụ 1

```
int main()  
{  
    int result = func(5,6);  
    return result;  
}  
  
int func(int x, int y)  
{  
    int sum = 0;  
    sum = x + y;  
    return sum;  
}
```


main:		func:	
pushl	%ebp	pushl	%ebp
movl	%esp, %ebp	movl	%esp, %ebp
subl	\$16, %esp	subl	\$16, %esp
pushl	\$6	movl	\$0, -4(%ebp)
pushl	\$5	movl	8(%ebp), %edx
call	func	movl	12(%ebp), %eax
addl	\$8, %esp	addl	%edx, %eax
movl	%eax, -4(%ebp)	movl	%eax, -4(%ebp)
movl	-4(%ebp), %eax	movl	-4(%ebp), %eax
leave		leave	
ret		ret	

Truyền tham số cho hàm: Ví dụ 2 - swap

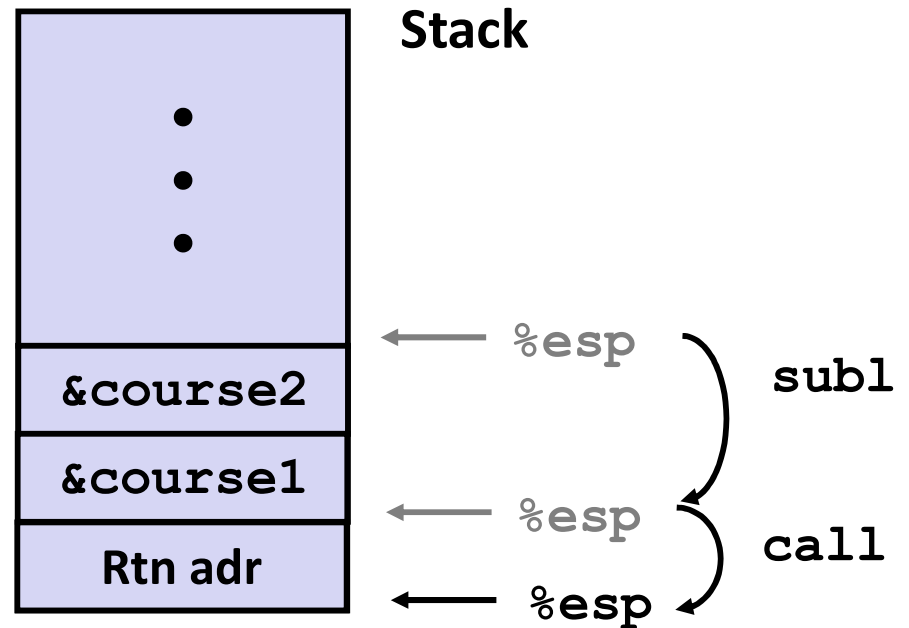
```
int course1 = 15213;
int course2 = 18243;

void call_swap() {
    swap(&course1, &course2);
}
```

```
void swap(int *xp, int *yp)
{
    int t0 = *xp;
    int t1 = *yp;
    *xp = t1;
    *yp = t0;
}
```

Gọi swap từ hàm call_swap

```
call_swap:
    . . .
    subl    $8, %esp
    movl    $course2, 4(%esp)
    movl    $course1, (%esp)
    call    swap
    . . .
```


Truyền tham số: Ví dụ swap

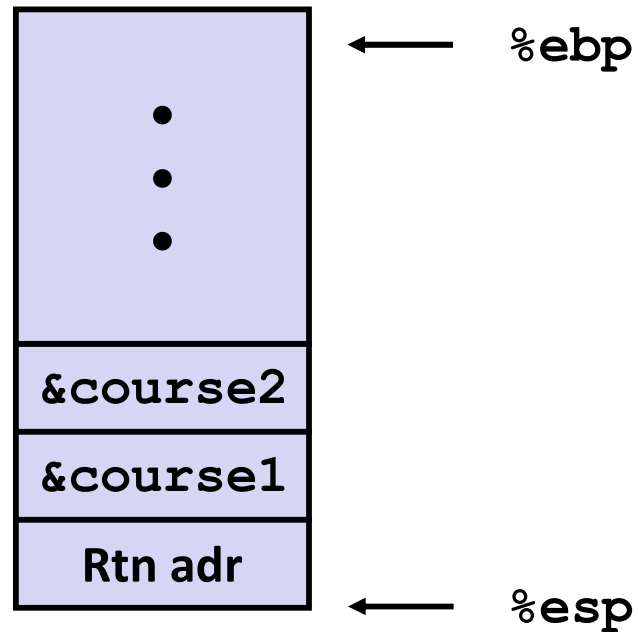
```
void swap(int *xp, int *yp)
{
    int t0 = *xp;
    int t1 = *yp;
    *xp = t1;
    *yp = t0;
}
```

swap:

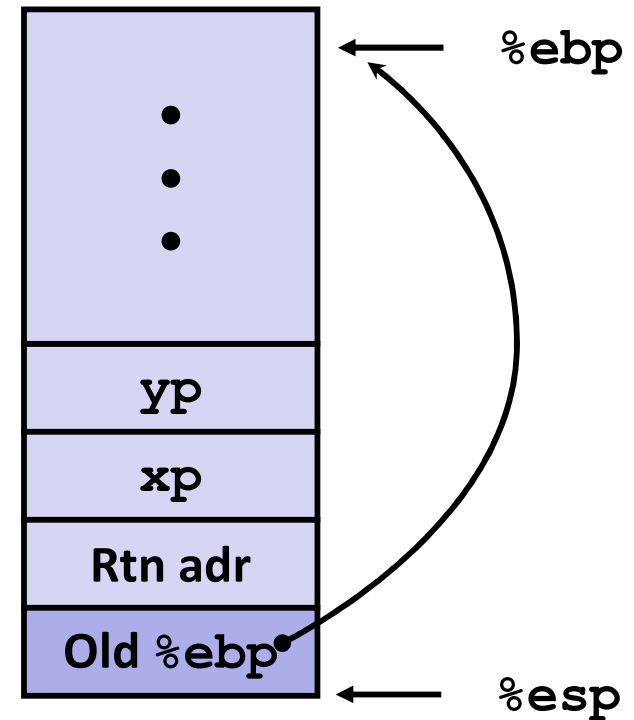
pushl %ebp	}	Set Up
movl %esp, %ebp		
pushl %ebx		
movl 8(%ebp), %edx	}	Body
movl 12(%ebp), %ecx		
movl (%edx), %ebx		
movl (%ecx), %eax		
movl %eax, (%edx)		
movl %ebx, (%ecx)		
popl %ebx	}	Finish
popl %ebp		
ret		

swap Setup #1

Entering Stack

Resulting Stack

`swap:`

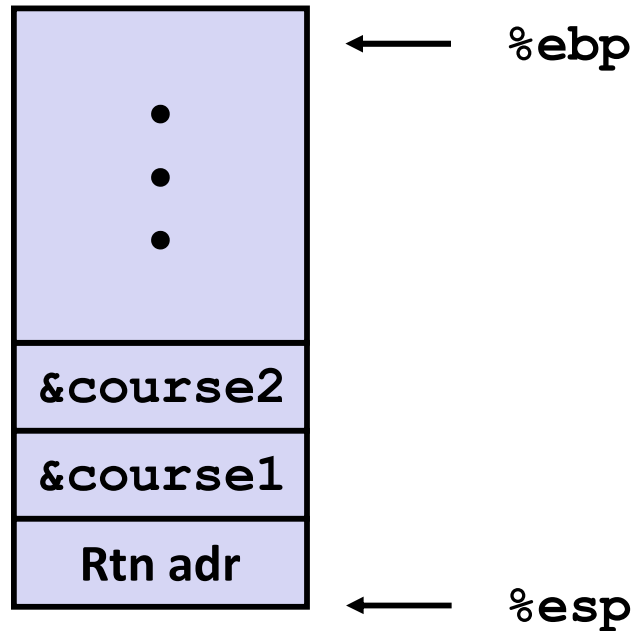
`pushl %ebp`

`movl %esp,%ebp`

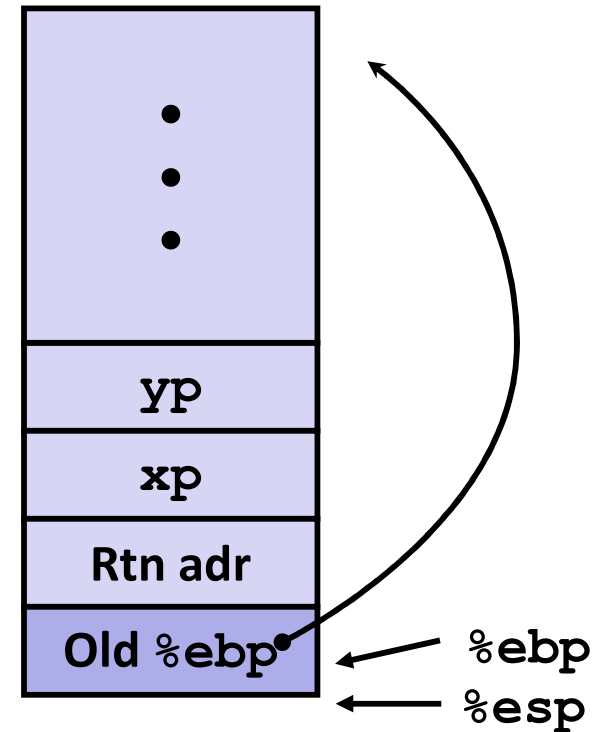
`pushl %ebx`

swap Setup #2

Entering Stack

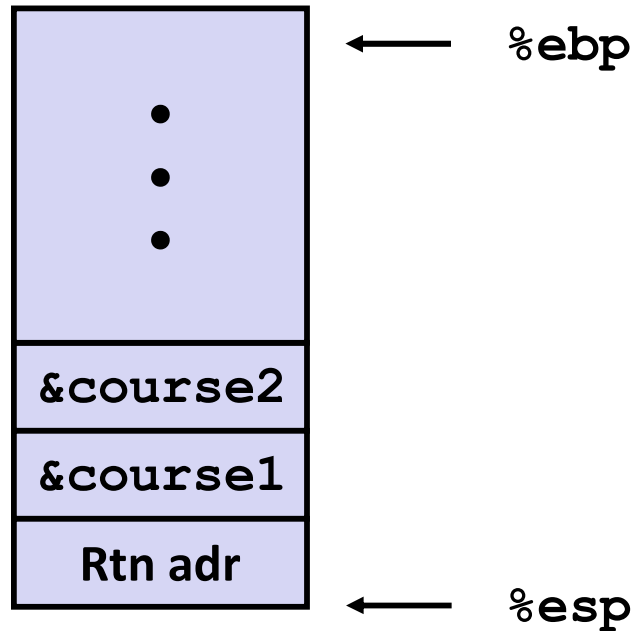
Resulting Stack


```
swap:
    pushl %ebp
    movl %esp,%ebp
    pushl %ebx
```

swap Setup #3

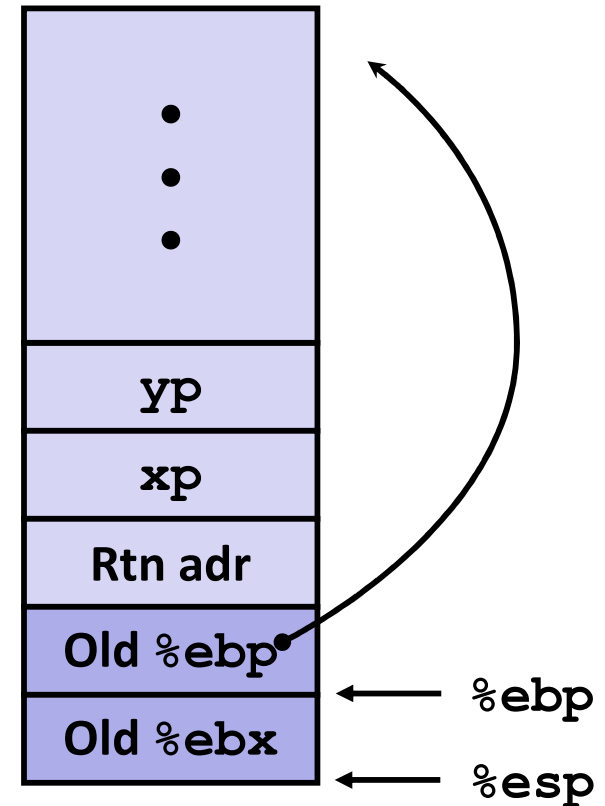
Entering Stack

`swap:`

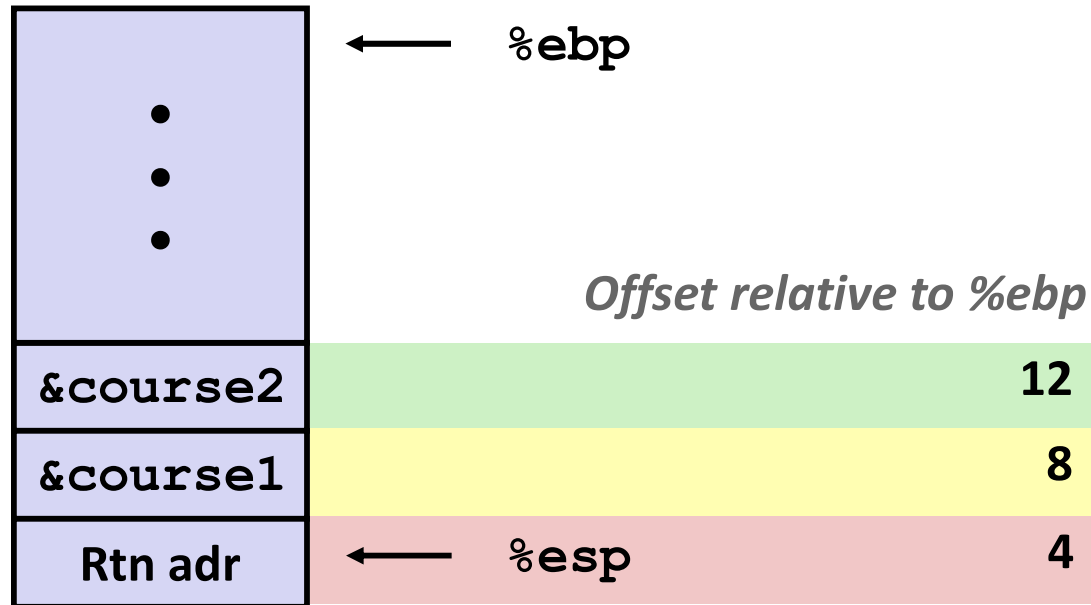
```
    pushl %ebp  
    movl %esp,%ebp  
    pushl %ebx
```

Resulting Stack

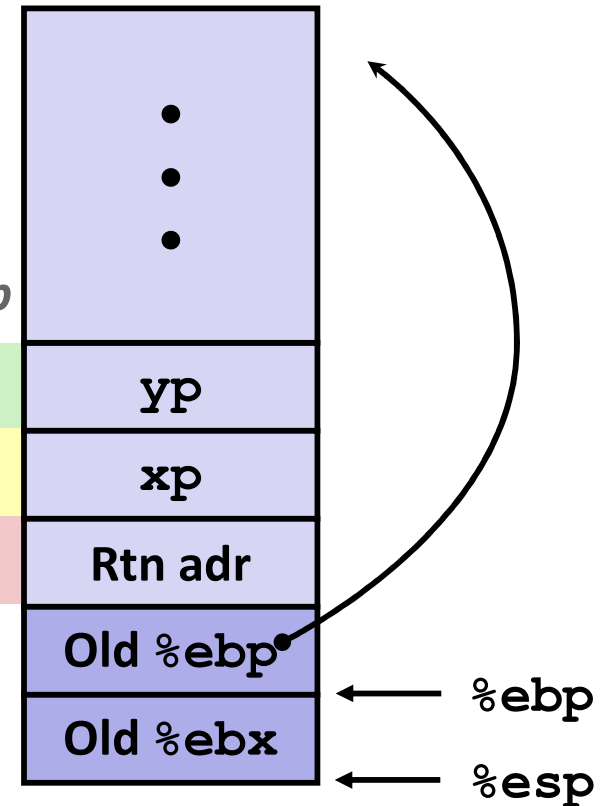

swap : Lấy các tham số

Entering Stack

Resulting Stack


```
movl 8(%ebp), %edx    # get xp
movl 12(%ebp), %ecx    # get yp
. . .
```

Giá trị trả về từ hàm

■ Hàm có trả về giá trị

- Trong C: qua lệnh `return x`.

■ Giá trị trả về của hàm trong assembly

- Thường lưu trong thanh ghi `%eax`

```
int Q(int i)
{
    int t = 3*i;
    int v[10];
    •
    •
    return v[t];
}
```


```
1  int func(int x, int y)
2  {
3      return x + y;
4  }
```


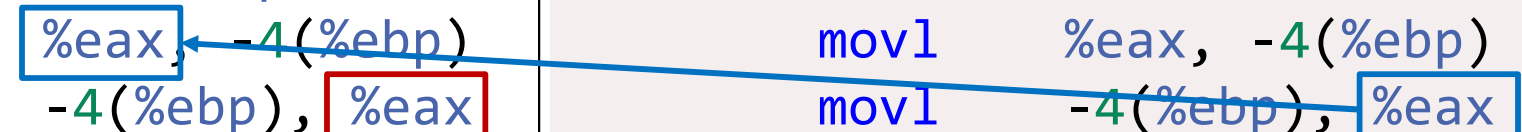
```
1  func:
2      pushl   %ebp
3      movl    %esp, %ebp
4      movl    8(%ebp), %edx
5      movl    12(%ebp), %eax
6      addl    %edx, %eax
7      popl    %ebp
8      ret
```

Giá trị trả về từ hàm – Ví dụ

```
int main()  
{  
    int result = func(5,6);  
    return result;  
}  
  
int func(int x, int y)  
{  
    int sum = 0;  
    sum = x + y;  
    return sum;  
}
```


main:	func:
<pre>pushl %ebp movl %esp, %ebp subl \$16, %esp pushl \$6 pushl \$5 call func addl \$8, %esp movl %eax, -4(%ebp) movl -4(%ebp), %eax leave ret</pre>	<pre>pushl %ebp movl %esp, %ebp subl \$16, %esp movl \$0, -4(%ebp) movl 8(%ebp), %edx movl 12(%ebp), %eax addl %edx, %eax movl %eax, -4(%ebp) movl -4(%ebp), %eax leave ret</pre>

Nội dung

- **Thủ tục (Procedures)**
 - Cấu trúc stack
 - **Gọi hàm trong IA32**
 - Chuyển luồng
 - Truyền dữ liệu
 - **Quản lý dữ liệu cục bộ**
 - Gọi hàm trong x86-64
 - Minh họa hàm đệ quy

Sử dụng thanh ghi cho trong hàm

- Giả sử yoo là hàm mẹ, gọi hàm who
- Có thể dùng thanh ghi để lưu trữ tạm?

```
yoo:
    . . .
    movl $15213, %edx
    call who
    addl %edx, %eax
    . . .
    ret
```

```
who:
    . . .
    movl 8(%ebp), %edx
    addl $18243, %edx
    . . .
    ret
```

- Giá trị của thanh ghi `%edx` bị ghi đè trong hàm `who`
- Có thể gây ra vấn đề → cần lưu lại!

Quy ước lưu các thanh ghi

■ Giả sử yoo gọi who:

- yoo là hàm mẹ (**caller**)
- who là hàm con (**callee**)

■ Quy ước

- “**Caller Save**”
 - Hàm mẹ lưu lại các giá trị tạm thời trong stack frame của nó **trước khi gọi** hàm con
- “**Callee Save**”
 - Hàm con lưu lại các giá trị tạm thời trong stack của nó **trước khi sử dụng**

Sử dụng các thanh ghi IA32/Linux + Windows

■ **%eax, %edx, %ecx**

- Hàm mẹ lưu trước khi gọi nếu giá trị sẽ được sử dụng tiếp

■ **%eax**

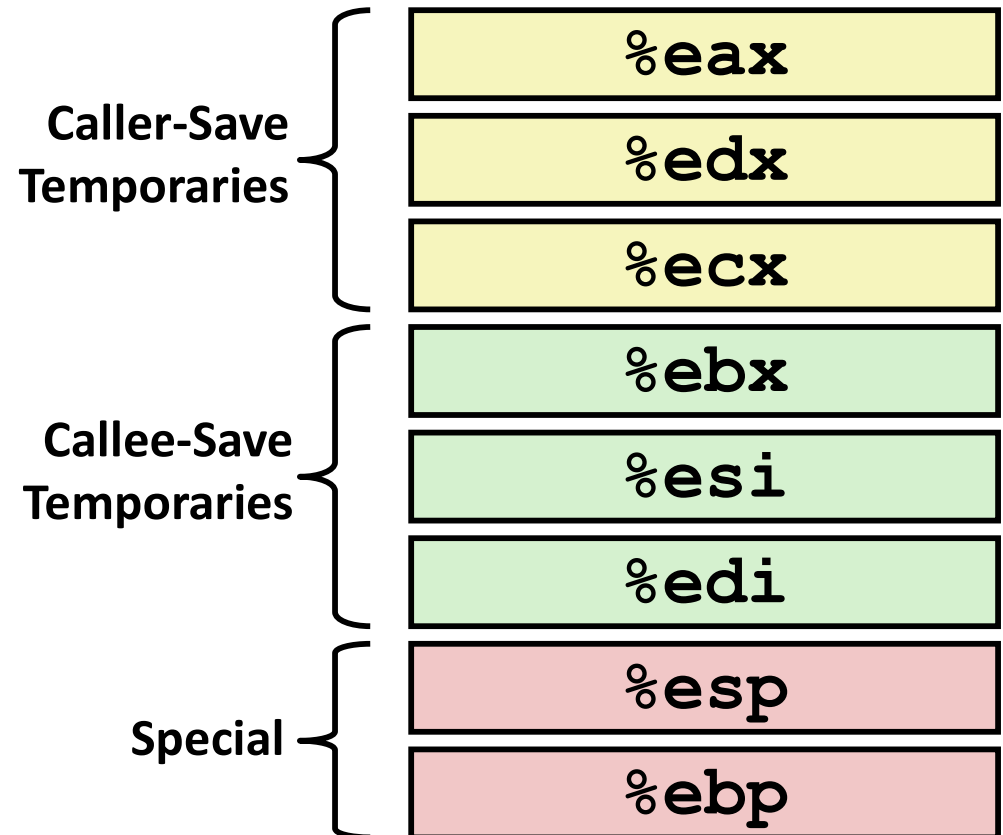
- được sử dụng để trả về giá trị số nguyên

■ **%ebx, %esi, %edi**

- Hàm con sẽ lưu nếu muốn sử dụng

■ **%esp, %ebp**

- Trường hợp đặc biệt cần hàm con lưu
- Khôi phục lại giá trị ban đầu trước khi thoát hàm

Khởi tạo biến cục bộ: Ví dụ

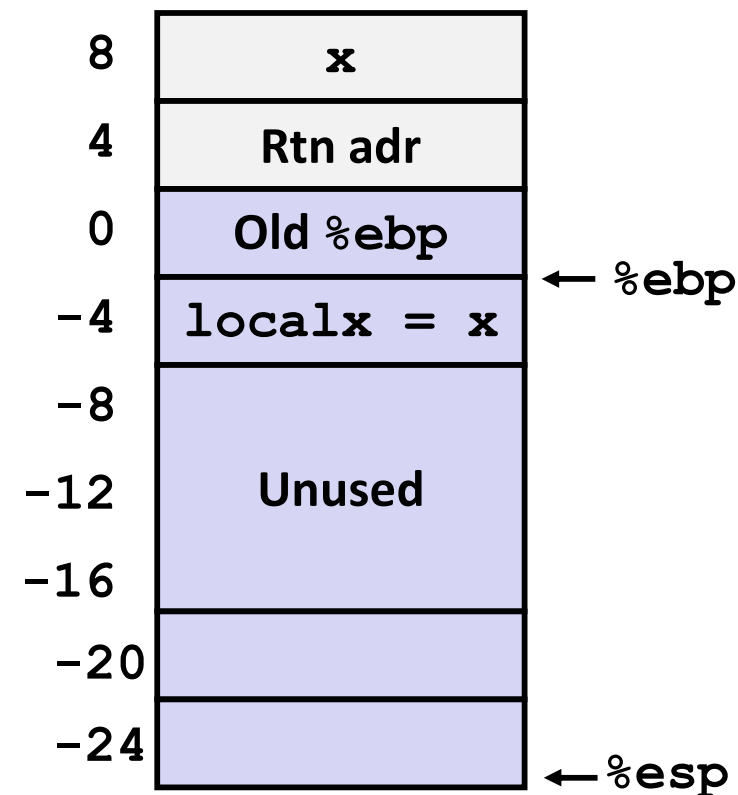
■ Biến cục bộ

- Cấp phát vùng nhớ trong stack để lưu các biến cục bộ của hàm
- Truy xuất dựa trên `%ebp`
 - Địa chỉ thấp hơn so với `%ebp`

```
int add3(int x) {  
    int localx = x;  
    incrk(&localx, 3);  
    return localx;  
}
```

First part of add3

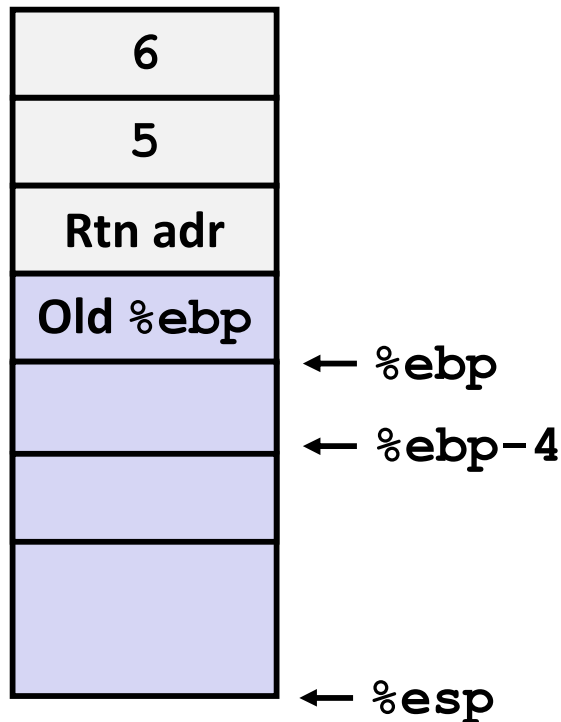
```
add3:  
    pushl %ebp  
    movl %esp, %ebp  
    subl $24, %esp      # Alloc. 24 bytes  
    movl 8(%ebp), %eax  
    movl %eax, -4(%ebp) # Set localx to x
```


Biến cục bộ – Ví dụ

```
int main()  
{  
    int result = func(5,6);  
    return result;  
}
```

```
int func(int x, int y)  
{  
    int sum = 0;  
    sum = x + y;  
    return sum;  
}
```


func:

```
pushl    %ebp  
movl     %esp, %ebp  
subl     $16, %esp  
movl     $0, -4(%ebp)  
movl     8(%ebp), %edx  
movl     12(%ebp), %eax  
addl     %edx, %eax  
movl     %eax, -4(%ebp)  
movl     -4(%ebp), %eax  
leave  
ret
```

Gọi hàm (IA32): Tổng kết

- **Stack đóng vai trò quan trọng trong gọi/trả về hàm**
 - Lưu trữ địa chỉ trả về
 - Các tham số (trong stack frame hàm mẹ)
 - Có thể lưu các giá trị trong stack frame hoặc các thanh ghi
 - Giá trị trả về ở thanh ghi %eax

Bài tập gọi hàm 1

```
main:
    pushl    %ebp
    movl     %esp, %ebp
    subl     $16, %esp
    movl     $1, -4(%ebp)
    movl     $2, -8(%ebp)
    movl     $0, -12(%ebp)
    pushl    -4(%ebp)
    pushl    -8(%ebp)
    call     function
    addl     $8, %esp
    movl     %eax, -12(%ebp)
    movl     $0, %eax
    leave
    ret
```

```
function:
    pushl    %ebp
    movl     %esp, %ebp
    subl     $16, %esp
    movl     $10, -4(%ebp)    # a
    movl     -4(%ebp), %edx
    movl     8(%ebp), %eax    # x
    addl     %eax, %edx
    movl     12(%ebp), %eax
    imull    %edx, %eax
    movl     %eax, -8(%ebp)
    movl     -8(%ebp), %eax
    leave
    ret
```

1. Hàm nào là caller/callee?
2. Mỗi hàm có bao nhiêu biến cục bộ? Giá trị như thế nào?
3. Hàm function nhận bao nhiêu tham số?
4. Hàm main đã truyền tham số như thế nào cho function?
5. Hàm function làm gì và trả về giá trị bao nhiêu cho main?